

ҲУҚУҚҲОИ ИНСОН ДАР ОСИЁИ МАРКАЗӢ

Бюллетени ахборотӣ-таҳлилии ҳар семоҳа

Лоиҳаи «Ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумотнокии ҳуқуқӣ тавассути ВАО дар кишварҳои Осиеи Марказӣ»

Нашри № 4 [январ-феврал 2010]

Иттиҳоди
Аврупо

Намояндагии институт оид
ба тавзеҳи чанг ва сулҳ

ДАР ШУМОРА :

02 НАВИГАРИҲОИ ЛОИҲА

10 МУСОҲИБАИ АКТУАЛӢ

17 ҚАЗОҚИСТОН:

Фишор ба исломиҳо дар Қазоқистон.
Ҳукумат бар зидди гурӯҳҳои ҷудоғонаи динӣ, ки онҳоро дар радикализм ва фаъолияти вайронкорона гунаҳкор месозанд, чораҳои сахтгирона қабул мекунад.

19 ҚИРҒИЗИСТОН:

1. Нигаронӣ нисбати амнияти рӯзноманигорон.
Ҳуҷумҳои бераҳмона медиа-иттиҳодно маҷбур месозад ба ҳаракат оянд

2. Парванда оиди шиканҷадиҳиҳо дар Қирғизистон метавонад ба яқраванде табдил ёбад.
Бекорсозии ҳукми суд, ки дар асоси иқдорҳои тавассути зӯрварӣ гирифташуда, метавонад дар мубориза бар зидди шиканҷадиҳиҳо дастоварди тақдирсоз гардад. Вале боз лозим аст, ки барои зарари расонидашуда ҷуброн гирифта, таъқиби судии гунаҳкорон дар истифодабарӣ ва пинҳонкории шиканҷадиҳиҳо ба амал оварда шавад.

23 ТОҶИКИСТОН

1. Ҳомиёни ҳуқуқи Тоҷикистон талаб доранд, ки инстиуту бақайдгирӣ бекор карда шавад.
Ба ақидаи мунаққидон, системаи шӯравии бақайдгирӣ бояд барҳам дода шавад.

2. Тоҷикистон: нигаронӣ аз иттиҳомот бар зидди рӯзномаҳо.
Тибқи суханони мушоҳидони матбуотӣ, як қатор парвандаҳои ҷиноӣ бо айбдоркунӣ ба тўҳмат, ҳамчун амалиёти мувофиқашуда бар зидди се нашрия, пеш аз интиҳобот ба назар мерасад.

26 ЎЗБЕКИСТОН:

1. Бо таҳдид намудани рӯзноманигорон ҳукуматдорони ўзбек ният доранд, навиштани ҳақиқатро ба онҳо манъ кунанд.
Фишори афзудаистода нисбати рӯзноманигорони мустақил тарси ҳукумати ўзбекро пеши ахбори объективӣ нишон медиҳад.

28 ТУРКМАНИСТОН:

1. Ҳомиёни ҳуқуқи туркман умеди худро аз дипломатияи ғарб нақандаанд.
Париж дар гуфтушунидҳо бо Ашхобод бояд бештар сахтгир бошад, мегӯянд ҳомиёни ҳуқуқ.

2. Норозигӣ аз маъракаи ҳукуматдорони туркман оиди кўчонидани хонаҳои истиқоматӣ.
Одамон барои гирифтани ҷуброн аз манзиле, ки барои сохтмони роҳҳо ва хонаҳои бисёррошёна кўчонида мешавад, мубориза мебаранд.

ХОНАНДАГОНИ ГИРОМӢ!

Ба диққати шумо нашри чоруми бюллетени иттилоотӣ-таҳлилий, ки маълумоти кўтоҳро доир ба чорабиниҳои лоиҳа, мусоҳиба бо ҳомиёни ҳуқуқи машҳури минтақа ва ҳодисотеро, ки дар соҳаи ҳуқуқҳои инсон дар Осиёи Марказӣ рӯй медиҳанд, дарбар мегирад, пешкаш мекунад. Мавзӯҳои асосии нашри мазкур – масоили амнияти рӯзноманигорон, вобаста ба омори охирини ҳамла ба рӯзноманигорон дар Қирғизистон, ҳодисаҳои зиёд шудани айбдоркунӣ ба тўҳмат нисбати рӯзномаҳои пешсафи Тоҷикистон, инчунин таъқиби рӯзноманигорон дар Ўзбекистон мебошанд.

Ҳамчунин мо кўшиш намудем, масоили истифои шиканҷаро дар Қирғизистон, ки беш аз пеш меафзояд, баррасӣ намоем. Аз фурсат истифода бурда, мехостем ҳамаи онҳоро, ки нашри мазкурро шавқовар ва муфид баҳогузори менамоянд, миннатдорӣ намоем.

Бюллетен дар доираи лоиҳаи «Ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумоти ҳифзи ҳуқуқӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ» интишор меёбад, ки аз ҷониби Институти Бритониёгии инҷилои ҷанг ва сулҳ (IWPR) бо дастгирии Комиссияи Аврупо амалӣ гардонида мешавад. Яке аз масъалаҳои асосии лоиҳа ин баландбардории сатҳи маълумотнокӣ ҷома доир ба масоили ҷорӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқҳои инсон дар кишварҳои осиймарказӣ мебошад. Айни ҳол лоиҳа барои ҳалли масоили дастрасии кўдакон барои гирифтани маълумот дар Қирғизистон, мушкилиҳои шумораи зиёдшавандаи ҳодисаҳои худкушӣ дар Тоҷикистон, масоили озодии суҳан дар Қазоқистон майдони гуфтугӯро фароҳам меоварад. Самти дигари фаъолияти лоиҳа ин омўзонидани намояндагони ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ба масоили алоқа бо ҷома, робитаи муттақобила бо васоити ахбори омма ва гузаронидани тренинго барои рӯзноманигорон дар соҳаи стандартҳои байналмиллалӣ ҳуқуқҳои инсон ва қонунгузории миллӣ дар ин соҳа мебошад.

Имрӯз IWPR фаъолияти худро дар Аврупо, Афғонистон, Эрон, Ироқ, Сирия, Филиппин, Уганда, Африкаи Шимолӣ, Зимбабве, Қафқоз ва кишварҳои Осиёи Марказӣ бомуваффақият амалӣ мегардонад. Дар минтақаи Осиёи Марказӣ IWPR фаъолияти худро аз соли 1999 бомуваффақият амалӣ мегардонад ва дар ин муддат Институт ба роҳ мондани робитаи конструктивиро бо секторҳои давлатӣ, ғайриҳукуматӣ ва медиа сохторҳо муваффақ гаштааст. IWPR яке аз нахустин шуда бо рӯзноманигорони маҳаллӣ ҳамкорӣ намуда, ба онҳо барои пайдо намудани алоқа бо ҳамкорони хориҷӣ кўмак намудааст. Минбаъд ин ҳамкорӣ шакли муносибатҳои зичро гирифт.

Чунин корбарӣ боиси пайдошавии муносибатҳои нав, мубодилаи афкори доимӣ, дониш ва малақаҳо гашт. Натиҷаи он, ба монеаҳои забонӣ ва гуногунфикрӣ нанигариста, пайдошавии бисёр мақолаҳои ҳамҷоя дар сомонаи www.iwpr.net гаштааст. Ба шарофати ин кор, IWPR дар равшанкунии масъалаҳои ҳуқуқҳои инсон, демократия ва дигар мавзӯҳои муҳолифатангез саҳми арзандаеро гузошт.

НАВИГАРИҶОИ ЛОИҶА

Тренинги «Пешгуфтор ба ҳуқуқҳои инсон барои рӯзноманигорон»

Ш. Ош, Қирғизистон

30-31 январ дар шаҳри Ош барои рӯзноманигорони се вилояти ҷануби Қирғизистон тренинг гузашт, ки он аз ҷониби лоиҳаи «Ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумоти ҳифзи ҳуқуқӣ тавассути васоити ахбори омма дар Осиёи Марказӣ» ташкил карда шуда буд, гузашт. Тренер, дабир-фрилансери лоиҳаи IWPR, Абдумомун Мамараимов ба иштирокчиёни тренинг дар бораи мафҳумҳои асосии назарияи ҳуқуқҳои инсон, ҳуҷжатҳои асосии байналмиллалӣ дар ин соҳа нақл кард.

Иштирокчиёни тренинг ҳамчунин бо усул, механизмҳои байналмиллалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон шинос гашта, нақши ҳомиёниҳуқуқ, ВАО ва мақомоти давлатиро дар ҳифзи ҳуқуқҳои шаҳрвандони кишвар, аҳамияти ҳамдастии онҳоро дар ин соҳа муҳокима намуданд.

Дар кори тренинг дувоздаҳ рӯзноманигор аз ВАО-и гуногуни вилоятҳои Ош, Боткен ва Ҷалолободи Қирғизистон, рӯзноманигорони мустақил ва донишҷӯёни бахшҳои рӯзноманигории донишгоҳҳои маҳаллӣ иштирок намуданд.

Дар назди иштирокчиёни тренинг намояндаи офиси саҳроии САҶА дар шаҳри Ош Оқтам Ғозиев ва сарвари ташкилоти маҳаллии ҳифзи ҳуқуқ «Ассотсиатсияи ТҒҲ «Маркази Эдвокаси оид ба ҳуқуқҳои инсон» Жениш Тороев баромад карданд. Меҳмонон ба иштирокчиён дар бораи усулҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон дар мисоли САҶА, нақш ва кори ҳомиёниҳуқуқ дар шароити кунунӣ сухан ронданд. Ин баромадҳо барои иштирокчиён хеле шавқовар буд ва онҳо ба саволҳои худ ҷавоб пайдо карданд.

Дар тренинг масоили хусусиятҳои рӯзноманигории ҳифзиҳуқуқӣ ва вобаста ба ин кор хатарҳои муҳокима шуданд. Диққати махсус дар муҳокимаи ин масъалаҳо ба таъмини амнияти рӯзноманигорон бахшида шуд.

«Рӯзноманигороне, ки ба масоили ҳуқуқҳои инсон равшанӣ меандозанд, худ бояд соҳибмаълумот буда, нозуқиҳои ин мавзӯро хуб дарк намоянд, бинобар ин онҳо ҳамеша бояд савияи касбии худро баланд бардоранд. Ин дар аввал ба рӯзноманигорон дар таъмини бехатарияшон кӯмак мерасонад ва дар кори худ аз вайронкунии ҳуқуқҳои инсон ҳушдор менамояд, дуюмаш – чунин дониш ба мо имкон медиҳанд, ки мақолаҳоямонро босифат, дар сатҳи баланди таҳассусӣ омода созем. Аз ин ҷиҳат ин тренинг ба ман хеле кӯмак расонид».

Хабарнигори рӯзномаи «Ош шами», Гулзат Ғозиева.

«Мутаассифона, мо дар чунин чорабиниҳо кам иштирок менамоем, дар донишгоҳҳо бошад, чунин донишҳои таҷрибавиро намедиданд. Акнун ман фаҳмидам, ки ҳуқуқи инсон чист ва ба чӣ андоза иштироки рӯзноманигорон дар ҳифзи ҳуқуқҳои шаҳрвандон муҳим аст. Ман хеле шод ҳастам, ки дар ин тренинг иштирок намудам».

Донишҷӯи шӯъбаи рӯзноманигории донишгоҳи давлатии ҷалолобод, Зумрат Исоқова.

«Ҳамчун рӯзноманигор ва муҳаррире, ки дар давоми ду соли охир ба рӯшанкунии масоили ҳуқуқҳои инсон дар кишвар машғул ҳастам, метавонам арз намоям, ки ба аксари ҳамкасбони мо дониш ва малакаи рӯшаниандозии ин мавзӯ намерасад, – мегӯяд Мамараимов. – Чунин мешуморам, ки ингуна чорабиниҳо хеле муҳим ҳастанд, зеро нақши ВАО ва рӯзноманигоронро дар ҳалли мушкилоти ҳуқуқҳои инсон нодард гирифтан душвор аст. Умедвор ҳастам, ки чунин тренингҳо барои зиёдшавии сафи рӯзноманигороне, ки дар мавзӯи ҳифзи ҳуқуқ менависанд, кӯмак мерасонанд. Ҳоло бошад, мутаассифона, онҳо каманд».

Тренинги «Ҳуқуқҳои инсон барои рӯзноманигорон»

Ш. Душанбе, Тоҷикистон

29-30 январ дар Душанбе, дар толори конференсии Иттифоқи рӯзноманигорон тренинги «Ҳуқуқҳои инсон барои рӯзноманигорон» шуда гузашт.

Ҳамчун тренер директори филиали Қазоқистони Бюрои байналмиллалии ҳуқуқҳои инсон ва риояи қонунгузорӣ, Юрий Гусаков баромад намуд.

Ба гуфти Ю. Гусаков, ВАО нақши аҳамиятнокеро дар кори ҳифзи ҳуқуқҳои инсон мебозанд, бинобар ин, барои рӯзноманигороне, ки дар ин мавзӯ навиштан мецоҳанд, донишҳои назариявӣ дар ин соҳа лозим ҳастанд.

Дар тренинг 25 рӯзноманигор ва донишҷӯёни бахши рӯзноманигории тамоми минтақаҳои Тоҷикистон иштирок намуданд. Вазифаи асосии тренинг – шиносии рӯзноманигорони тоҷик бо асосҳои ҳуқуқҳои инсон ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқҳои барои рӯшанандозии минбаъдаи ин мавзӯ дар матбуот мебошад.

Дар бораи суханрон: Юрий Гусаков, ҳомии ҳуқуқ, директори филиали Қарагандагии Бюрои Қазоқистони ҳуқуқҳои инсон ва риояи қонунгузорӣ мебошад. Тренер бо малакаи бисёрсолаи корӣ (зиёда аз 40 тренинг оид ба мавзӯи ҳифзи ҳуқуқ, ки дар Қазоқистон ва кишварҳои Осиеи Марказӣ гузаронида шудаанд). Муаллифи мақолаҳо, намоишномаҳо, бахшида ба риояи ҳуқуқҳои инсон дар Ҷумҳурии Қазоқистон, маълумотноки дар соҳаи ҳуқуқҳои инсон.

Тренинг барои намояндагони ТҒҲ-ҳои ҳомии ҳуқуқ «Алоқаҳои самаранок барои ТҒҲ-ҳо»

23-24 феврал дар толори тренинги Маркази байналмиллалии рӯзноманигори MediaNet тренинги «Алоқаҳои самаранок барои ТҒҲ-ҳо» баргузор гашт. Чорабинӣ аз ҷониби Намояндагии IWPR дар Қазоқистон дар доираи лоиҳаи «Ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумоти ҳифзи ҳуқуқӣ тавассути васоити ахбори омма дар Осиеи Марказӣ», бо дастгирии Иттиҳоди Аврупо ташкил шуд.

Иштирокчиёни он намояндагони ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ буданд. Тренер – Игор Братсев, ҷонишини директори Маркази байналмиллалии рӯзноманигорӣ MediaNet, роҳбари Мактаби рӯзноманигорӣ, директори эҷодии Media Relations Group буд.

Мавзӯҳои асосии тренинг: тавлиди заминаҳои иттилоотӣ, тартибдиҳии мессидҷҳо, варақаҳои матбуотӣ, ҳамдастии самаранок бо ВАО, ташкили рӯшанкунии лоиҳаҳо.

Дар доираи тренинг стереотипҳои хусусӣ ва хатогиҳои ТҒҲ-ҳо дар кор бо ВАО баррасӣ карда шуданд. Алалхусус, муайянсозии нақши ТҒҲ-ҳо ҳамчун коршиносоне, ки натаанҳо аз кори худ ва лоиҳаҳои амалӣ мекардаашон нақл мекунанд, балки бештар барои ҷӣ онҳо дар ин ҷода машғул ҳастанд, гашт. Дар кадом фазои носолими иҷтимоӣ ин фаъолият амалӣ гардонида мешавад, ҷӣ метавонад фаъолияти онҳоро маҳз дар ҳамин самт рӯзмарра гардонад. Ин натаанҳо аз нуқтаи назари пешгӯикунӣ ва баррасии тактика ва стратегияи фаъолияти худ ТҒҲ муҳим аст, балки инчунин аз ҷиҳати шавқмандӣ барои ВАО мебошад, ки ба онҳо ҳамеша зермазмуни иҷтимоӣ, аҳамияти иҷтимоии ин ё он лоиҳа зарур аст.

Барномаи тренинг аз рӯи усули истифодабарии максималии донишҳои гирифташуда дар кор бо ВАО, барои ташкили рӯшанандозии босамари фаъолияти лоиҳаҳои иҷтимоӣ сохта шуда буд.

Ҳар як блоки тренинг дар шакли намоишнома, ки дар охири тренинг ба ҳамаи иштирокчиён ирсол карда шуд, қадам ба қадам ҷогузори шуда буд, то ки дар оянда ҳар як иштирокчиӣ тавонад нақшаҳои тайёр ва дар таҷриба санҷидашуда ро истифода барад ва ба фаъолияти худ ва ҷорабиниҳои гузаронидамешуда мувофиқ намояд.

Алалхусус, дар блоки боисҳои иттилоотӣ ва мессидҷо пас аз фаҳмондадиҳии маводи назариявӣ ва намоиши ҳалҳои гуногун дар мисоли тассавурӣ, иштирокчиёни тренинг дар блоки таҷрибавӣ имконияти пешбарии мавзӯҳо ва афкорро ба фазои иттилоотӣ, бо назардошти нафақат аҳамияти зермаъноӣ иҷтимоӣ, балки шаклҳо ва жанрҳои ВАО амалӣ гардонанд.

Ҳамин тариқ, ба сифати мисоли амалии яке аз гурӯҳҳо маърузаи нахустини миллии Қазоқистон дар доираи Хулосаи универсалии даврагӣ оид ба ҳуқуқҳои инсон, ҳамчунин Маърузаи алтернативии ТҒҲ интиҳоб карда шуд. Иштирокчиён вариантҳои расонидани онро то аудиторияи хонандагон тавассути маншури боисҳои иттилоотӣ бо назардошти талаботҳои фазои иттилоотӣ ва мувофиқгардонӣ барои намудҳои гуногуни нашрияҳо пешниҳод намуданд.

Тавре иштирокчиён қайд намуданд, блоки муфид ин блоки корбарии ТҒҲ-ҳо бо шабакаҳои телевизионӣ гашт, ки дар он як қатор хатарҳои принципалӣ ҷой дорад ва онро бояд дар назар дошт, зеро онҳо комилан аз кор бо ВАО-и нашрӣ фарқ доранд.

Хеле ба маврид будани онро, махсусан вобаста ба машҳур будани барномаҳои телевизионӣ дар аудиторияи истифодабарандагон, инчунин бо имконоти визуалӣ шинос намудани симои коршинос аз сектори ғайриҳуқуматӣ, ўро шинохташаванда ва талабшаванда гардонидан, эътироф карда шуд. Диққати махсус дар гирифтани донишҳо барои нигоҳдории обрӯӣ, ки дар ҷараёни тренинг қайд шуд, амалан баррасӣ карда шуданд.

Ба андешаи иштирокчиёни тренинг, маълумот ва малакаҳои пайдокардашуда кўмак мерасонанд, ки ба муносибатҳо бо ВАО дар доираи муборизаи рақобатнок дар майдонҳои иттилоотӣ назари дигар афканда шавад, зеро дар ин арса ТҒҲ-ҳо амалан аз сектори давлатӣ ва соҳибкорӣ ақиб мемонад.

Яке аз иштирокчиёни тренинг қайд намуд, ки чунин тренингҳоро ҷӣ барои ҳомиёниҳуқуқи навқадам ва ҷӣ барои намояндагони таҷрибадори ҷомеаи шахрвандӣ гузаронидан лозим аст. Иштирокчиён чунин мешуморанд, ки бе муносибатҳои самаранок бо ВАО, сектори шахрвандӣ ташаккул намеёбад.

Мизи мудаввар «Ҳақиқати ҳоли мактабҳо дар партави стандартҳои байналмиллалӣ ва миллии риояи ҳуқуқҳои кӯдак»

ш. Бишкек, Қирғизистон

25-26 январ намояндагони парламон, Вазорати маориф ва илм, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо иштироки маъмурияти макотиб ва волидон дар Бишкек масоили дастрасии кӯдаконро ба таълим дар пойтахт ва вилояти Чуй муҳокима намуданд. Пештар муҳокимаҳои монанд дар Талас, Туп ва Ҷалолобод гузаштанд.

Пас аз гузаронидани як қатор мизҳои мудаввар дар аввали феврал нишастҳои парламонӣ мегузаранд, ки дар онҳо тавсияҳои дар доираи Мизҳои мудаввар баррасишударо муҳокима менамоянд. Пас аз нишастҳои парламонӣ ин тавсияҳо барои дидабарой ба палатаи Жогорку Кенеш ирсол карда мешаванд. Ҳангоми баромади худ дар Мизи мудаввар дар клуби матбуоти Бишкек (ВРС) вакили Жогорку Кенеша ЧҚ, аъзои фраксияи Коммунистон ва раиси Комиссияи муваққатӣ оид ба омӯзиш, амалигардонӣ ва риояи қонунгузори ЧҚ дар соҳаи ҳуқуқҳои кӯдакон барои гирифтани маълумот, Гулҷамол Султаналиева қайд кард, ки Қирғизистон тамоми ўҳдадорихоро оид ба

риоя ва таъмини ҳуқуқҳои кӯдак бар дӯши худ гирифт, вале онҳо мунтазам ва ҳамаҷоя вайрон карда мешаванд. «Дар баробари ин кафолатҳое, ки дар Сарқонуни кишвар муқаррар шудаанд, сарфи назар мешаванд, масалан нисбати ҳуқуқи кӯдакон ба таълим», – қайд кард Султаналиева.

Иштирокчиёни Мизи мудаввар тамоюли тиҷоратишавии системаи маорифро қайд карданд, ки ин ба принципҳои таълимоти ройгон ва дастрас дар Ҷумҳурии Қирғизистон, ки дар Сарқонун муқаррар шудааст, муҳолифат менамояд.

Мушкили калон барои волидон пардохтҳои ихтиёрӣ-маҷбурӣ мебошанд, ки ба ин сабаб баъзе волидон қобилияти ба мактаб фиристодани фарзандашонро надоранд. Тибқи нишондодҳое, ки ҳангоми муҳокимаронӣ Гулҷамол Султаналиева мисол овард, пардохтҳои воридотӣ вобаста аз мактаб ва минтақа аз 2000 то 20000 сомро ташкил медиҳанд, ҳақпулиҳои ҳармоҳа бошанд – аз 200 то 500 сом.

«Ба ин боз пардохтҳо барои қаровулон ва фаррошон илова мешаванд. Зиёда аз ин, роҳбарияти мактабҳо барои кӯдакони хурдсол пурсишномаҳо гузаронида, омодагии онҳоро ба мактаб месанҷанд», – қайд кард дар намоишномаи худ Султаналиева.

Дар муассисаҳои таълимии ҶҚ латмазани (дискриминация) мақоми иҷтимоии кӯдак паҳн гаштааст, – қайд кард сарвари ХҶ «Лигаи муҳофизони ҳуқуқҳои кӯдак» Нозгул Турдубекова. – Вазъият боз бо он шиддат меёбад, ки аксари поймолкунии ҳуқуқҳои кӯдак дар мактабҳо хусусияти пӯшида (латентный) доранд». Ташкилотҳои ҳифзи ҳуқуқ ҳодисаҳоеро ба қайд мегиранд, вақте хонандагони қобилияти пардохт кардани таълим надоштаро аз мактаб тавассути фишори рӯҳӣ хориҷ мекарданд.

«Агар ба ин масъала аз дигар тараф нигарем, мо дарк мекунем, ки чаро кадрҳои беҳтарини омӯзгорон дар вақташ ба тиҷорат ва дигар соҳаҳо гузаштаанд. Имрӯз маоши муаллимон ночиз аст, барои тафтиши дафтарҳои

бошад, давлат дар як моҳ 15 сом ҷудо мекунад», – изҳор намуд вакили ЖК ҶҚ, аъзои фраксияи СДПК Ирина Карамушкина.

«Имрӯзҳо директорони мактаб на танҳо ба ташкили раванди хониш машғуланд, бар дӯши онҳо ҳамчунин масъулият дар ҳалли тамоми масоили моддию техникий мебошад. Охир мактабҳо маҷбуранд фаъолият кунанд. Барои ин, ҳоло дар назди мактабҳо таъсис додани шӯроҳои сарпарастӣ баррасӣ шуда истодаанд, ки онҳо директоронро аз ин ўҳдадорӣ озод мекунанд», – гуфт Калича Умуралиева, мушовири ХҶ «Наше право».

Масъалаи алоҳидае, ки ба он диққати худро дар Мизи мудаввар ҷалб намуданд, – ин таълимоти кӯдакони муҳоҷирон буд. Ҳамчун мисол, дар атрофи Бишкек 54 шаҳраки истиқоматӣ ҷойгир шудаанд. Дар онҳо боғчаҳои кӯдакон вучуд надоранд. Аксаран ҳангоми кӯчидан ба дигар ҷой, кӯдак ба дигар мактаб бо сабаби надоштани қайд намегузарад ва волидони ӯ имконияти пардохти ҳақпулиҳои воридотӣ ва ҳармоҳа надоранд, ё ин ки синфҳои барзиёд пур ҳастанд. Ба гуфтаи намоёндагони Вазорати маориф дар Мизи мудаввар қайд карданд, ки дар кишвар зарурияти сохтмони камаш 19-20 мактаби нав ба миён омадааст.

Мушкилоти соҳаи маориф дар Бишкек ва минтақаҳо аксаран ба ҳам шабоҳат доранд, вале фарқиятҳои аҳамиятнок низ вучуд доранд. «Агар дар мактабҳои шаҳрӣ кӯдаконро аз рӯи озмун қабул кунанд, мо баръакс, волидонро илтимос мекунем, ки фарзандонашонро ба мактаб биёранд», – гуфт дар Мизи мудаввар Раби Чекиева, директори мактаб аз ноҳияи Исик-Атини вилояти Чуй. Қайд карда шуд, ки дар аксари оилаҳо кӯдакон вобаста ба вазъияти оилавиашон кор мекунанд ва бинобар ин, ба дарсҳо намеоянд.

Бидуни ин, бояд қайд кард, ки дар кишвар шумораи кӯдаконе, ки дар мактаб таълим намеёбанд, амалан зиёд шуда истодааст. Зимни гуфтаҳои Султаналиева, имрӯз дар Қирғизистон 70-80 ҳазор кӯдакони синни мактабӣ таълим намегиранд. Ҳаҷми хароҷоти

кишвар дар соҳаи маориф 4,7 фоизи ММУ-ро ташкил медиҳад, дар ҳоле ки дар таҷрибаи ҷаҳонӣ ин нишондиҳанда дар ҳудуди 20 фоиз мебошад.

Барои беҳгардони вазъият дар дастрасӣ ба таълим дар макотиби ҶҚ иштирокчиёни Мизи мудаввар тавсияҳои зерин пешниҳод намуданд:

- баррасӣ намудани ғояи умумимиллии таълим;
- таъсис додани мақомоти ҳамоҳангсозӣ оид ба ҳамкориҳои Вазорати маориф бо ташкилотҳои донорӣ ва лоиҳаҳо;
- таҳия намудани усулҳои навҷӯёна дар ҷалбсозии омӯзгорон;
- омодагии усулҳои навоаронаи омӯзиши кӯдакон;
- бардоштани самаранокии иттифоқҳои касабаи мавҷудбудаи омӯзгорӣ ва диг.

«Хеле муҳим аст, ки ҳоло ин мавзӯро бардошта истодаанд. Дар кишвар насли нахустини одамони бемаълумот ба воя расид. Агар чораҳои фаврӣ дида нашаванд, Қирғизистон дуҷум насли чунинро пайдо мекунад. Ин бошад, хатари таркиши иҷтимоӣ дорад», – гуфт Гулҷамол Султаналиева. «Хурсандивар он аст, ки аз таънаи гунаҳкорсозиҳои тарафайн мо ба ҳамроҳии конструктивӣ гузашта истодаем, – гуфт дар рафти Мизи мудаввар дар Бишкек вазири маориф ва улуми ҶҚ Абдулда Мусоев. – Системаи маориф чунин тарз сохта шудааст, ки кӯшишҳои имрӯзаи тағйир додани ягон чиз натиҷаҳои зудро дода наметавонанд. Бинобар ин, мо дар якҷоягӣ бояд барои рушд аллакай имрӯз шароит фароҳам оварем».

«Умедвор ҳастем, ки пас аз ин Мизҳои мудаввар ҳуҷаттҳои қонунӣ ё қарордодҳои ҳукуматӣ бароварда мешаванд ва ба вазъияти дастрасии кӯдакон ба таълим тағйиротҳои амалӣ ворид месозанд», – гуфт директори Намоёндагии IWPR дар Қирғизистон Эрлан Абилдаев. Пешниҳод карда шуд, ки Мизҳои мудаввар доир ба ин мавзӯ дар формати минтақавӣ Осиеӣ Марказӣ гузаронида шаванд.

Мизи мудаваар «Ҳимояи ҳуқуқи рӯзноманигорони Тоҷикистон»

ш. Душанбе, Тоҷикистон

5 феврал дар Душанбе, дар толори конфронсии Иттифоқи рӯзноманигорони Тоҷикистон мизи мудаваар дар мавзӯи «Ҳимояи ҳуқуқи рӯзноманигорони Тоҷикистон» баргузор гашт. Мизи мудаваари ба ин монанд дертар дар Хучанд низ ташкил карда шуд. Дар чорабинӣ зиёда аз 50 намояндагони ВАО, ташкилотҳои байналмиллалӣ, ҷамъиятӣ ва ҳифзи ҳуқуқӣ иштирок намуданд.

Ташкилкунандагони он Намояндагии IWPR дар Тоҷикистон дар ҳамбастагӣ бо Ассотсиатсияи ВАО-и мустақили Тоҷикистон (НАНСМИТ) буданд.

Иштирокчиён паҳлӯҳои ҳимояи ҳуқуқи рӯзноманигоронро дар заминаи ҳодисаи зиёдшудаистодаи даъвоҳои судӣ аз ҷониби намояндагони мақомоти давлатӣ, инчунин интиҳоботи парламентии дарпешистодаи ҷумҳурӣ муҳокима намуданд.

Ба ақидаи намояндаи НАНСМИТ Нуриддин Қаршибоев, ҳодисаҳои зиёдшавии даъвобарихо нисбати намояндагони ВАО боиси афзудани худсензуракунии дар ВАО гашта, ба сатҳи озодии суҳан дар Тоҷикистон таъсири манфӣ мерасонанд.

Қайд карда шуд, ки таи 5 соли охир дар Тоҷикистон ягон мурофиаи судӣ нисбати рӯзноманигорон ва ВАО, бо натиҷаи сафедкунанда набуд. Ҳамчунин доир ба ҳодисаи мазкур намояндагони САҶА, сафорати ИМА дар ҚТ, инчунин Иттиҳоди Аврупо суҳанронӣ намуданд. Чарлз Мартин, офисери масоили сиёсии сафорати ИМА дар Тоҷикистон дар изҳороти худ нигарони худро нисбати фишороварии ҳуқуқӣ нисбати матбуоти тоҷик арзёбӣ намуд.

«Мо ният дорем, нигарони худро то ҳукумати Тоҷикистон расонем, зеро ВАО дар рушди демократия нақши муҳимро мебозад», – изҳор намуд Мартин.

Намояндаи Иттиҳоди Аврупо Маҳбуба Абдуллоева, муҳим будани мавзӯи муҳокимашударо қайд карда, хабар дод, ки масъалаи мазкур дар воҳурии сафирон ва намояндагони ташкилотҳои Иттиҳоди Аврупо дар Тоҷикистон, ки дар Душанбе баргузор мегардад, муҳокима менамоянд.

Бюро оид ба ҳуқуқҳои инсон ва риояи қонунгузорӣ ҳамчунин нигарони худро вобаста ба вазъияти баамалода изҳор намуд. Директори Бюро Наргис Зокирова омодагии Бюро ро барои мувоқибати ин ҷараён ва баррасӣ намудани хулосаи коршиносон ибраз намуд. Дар баробари ин, ба ақидаи баъзе иштирокчиёни мизи мудаваар, мушкилии асосӣ дар ин бобат инчунин инҳоро номидан мумкин: надоштани маълумотнокии ҳуқуқи рӯзноманигорон, инчунин ғайрифайзолинокии медиа-иттиҳоди Тоҷикистон. Ба андешаи Марат Мамадшоев, муҳаррири рӯзномаи «Азия-Плюс», ин мушкилиро чанде пештар дар сатҳи болоӣ муҳокима кардан лозим буд, то он чунин миқёси калонро нагирифта буд: «Магар ин дуруст аст, ки ба ВАО даъвогарихо бо маблағҳои кайҳонӣ мепӯшонанд? Аллакай аз рӯи бонги нахустин муҳокимаи ин масъаларо бардоштан лозим буд. (Моҳи октябр, вақте нисбати рӯзномаи «Пайкон» ба маблағи 300 ҳазор сомонӣ – қариби \$69 ҳаз. даъвогарӣ

намуданд). Акнун ба мо лозим аст, ки чораҳои фаврӣ андешем», – изҳор намуд ӯ.

«Атрофи он масъала, ки чунин ҳолатҳо ба амал меоянд, гуноҳи мо низ ҳафт – рӯзноманигорони мо ҳуқуқҳои худро хуб наметонанд», – арз намуд диреткори

ри Бунёди хотира ва ҳифзи ҳуқуқҳои рӯзноманигорон Мухтор Боқизода. Ҳамчунин пешниҳод карда шуд, ки аз қабилӣ ҳуқуқшиносон, намояндагони ВАО, ташкилотҳои ҳифзи ҳуқуқ ва байналмиллалӣ барои омӯзиши вазъият ва расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ ба рӯзноманигорон гурӯҳи корӣ ташкил карда шавад.

«Дар Тоҷикистон стратегияи ягонаи ҳимояи ҳуқуқҳои рӯзноманигорон ва ВАО нест, бинобар ин онро дар ҳайати гурӯҳи корӣ таҳия намудан лозим аст», – гуфт Рухшона Олимова, ҷамоҳангсози барномаи ВАО-и Институти «Ҷомеаи Кушода» – Бунёди мадад. Аз рӯи натиҷаҳои кори мизи мудаваар ба ҳукумат, ВАО, ташкилотҳои байналмиллалӣ ва ҳифзи ҳуқуқ пакети тавсияҳо баррасӣ карда шуд.

Дар онҳо зарурияти мукамалсозии механизмҳои қонунгузорӣ оиди батанзимдарории муноқишаҳо дар соҳаи ВАО, дидабароии имконияти ҷорисозии ҳадди болоӣ ва имконпазири ситониширо барои зарари маънавӣ ва дигарҳо қайд карда шуд. Иштирокчиёни мизи мудаваар инчунин ба IWPR бо хоҳиши гузаронидани боз як чорабинӣ доир ба ин мавзӯ, бо назардошти рӯзмаррагӣ ва саривақтии масоили муҳокимашуда, мувоҷиат намуданд.

Тавсияҳои иштирокчиёни мизи мудаввар «Ҷимояи ҳуқуқии рӯзноманигорони Тоҷикистон»

Дар доираи лоиҳаи «Ҷифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумоти ҷифзи ҳуқуқӣ тавассути вазосити ахбори омма дар Осиёи Марказӣ», ки аз ҷониби Намо-яндагии IWPR дар Тоҷикистон ва НАНСМИТ, бо дастгирии Иттиҳоди Аврупо ташкил шудааст.

Иштирокчиёни мизи мудаввар дар мавзӯи «Ҷимояи ҳуқуқии рӯзноманигорони Тоҷикистон» – зиёда аз 40 намояндаи ВАО, ташкилотҳои байналмиллалӣ ва ҷамъиятӣ, сафоратхонаҳои кишварҳои хориҷӣ, вазъиятро вобаста ба озодии суҳан ва риояи ҳуқуқҳои рӯзноманигорон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳокима намуда, ҳамчунин нигарониҳои худро нисбати зиёдшавии мурофиаҳои судӣ дар ҳаққи вазосити ахбори омма, муҳокима ронда, тавсияҳои зеринро баррасӣ намуданд:

Ба ҳукумат ва Парлумони Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- мукамал сохтани механизмҳои қонунгузорӣ оид ба батанзимдарории муноқишаҳо дар соҳаи ВАО;
- бо назардошти нигарониҳои махсус вобаста ба маблағҳои калони даъвоӣ нисбати ВАО мукамал сохтани меъёрҳои қонун оид ба муқаррарсозии ҳадди болоии ҷуброни зарари маънавӣ бо назардошти таҷрибаи дигар кишварҳо;
- таъмини бечунучароӣ риояи талаботҳои меъёрҳои қонунгузори миллӣ ва ҳуқуқи байналмиллал доири шаффофият ва ҳисоботдиҳии шоҳаҳои қонунгузорӣ, иҷроия ва судӣ дар партави ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот ва озодии суҳан;

Ба ВАО ва рӯзноманигорон:

- риояи ростии меъёрҳои ҳуқуқӣ ва ахлоқии фаъолияти рӯзноманигорӣ;
- коркарди стратегияи ягонаи ҷифзи ҳуқуқҳо ва манфиатҳои рӯзноманигорон ва ВАО дар асоси қонунгузори миллӣ, ҳуқуқи байналмиллалӣ ва Меъёрҳои ахлоқии фаъолияти рӯзноманигорӣ дар Тоҷикистон;

Ба ташкилотҳои оммавӣ ва ҷифзи ҳуқуқ:

- беҳтар сохтани равобити дохила ва ҳамоҳангии кӯшишҳо барои рӯшанандозии ҳуқуқҳои инсон дар ВАО;
- гузаронидани мониторинги иҷроиши меъёрҳои қонун оид ба фаъолияти ВАО, ошкор кардани муҳолифатҳо байни актҳои қонунгузорӣ ва зерқонунӣ, бо мақсади бартараф кардани онҳо;
- мукамалкунии роҳ ва усулҳои кӯмаки ҳуқуқӣ ба ВАО ва рӯзноманигорон ҳангоми ифои вазифаҳояшон.

Ба ташкилотҳои байналмиллаӣ ва донорӣ, сафоратхонаҳои кишварҳои хориҷӣ:

- дастгирӣ намудани ташкилотҳо ва ВАО-и маҳаллӣ дар коркарди стратегияи ҷифзи ҳуқуқҳо ва манфиатҳои онҳо;
- назорат кардани вазъият бо озодии ВАО ва огоҳонидани ташкилотҳои минтақавӣ ва байналмиллалӣ бо мақсади пешгирии қадамҳои амиқ дар ҷифзи озодии ВАО ва озодии суҳан дар Тоҷикистон.

Иштирокчиёни мизи мудаввар омодагии худро барои ҳамкорӣ бо тамоми мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои ғайриҳукумати ҷифзи ҳуқуқ, инчунин ҷомеаи рӯзноманигорон, бо мақсади таъмини дарки

дурусти тамоми табақаҳои ҷомеа аз ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот ва озодии суҳан, ҳамзамон эҳтиром намудани принципи афзалияти ҳуқуқ дар ҷомеаи демократӣ, изҳор менамоянд.

Мизи мудаввар «Меҳнати кӯдакон, ҳамчун оқибати муҳоҷирати меҳнатӣ»

ш. Душанбе

Муҳоҷирати меҳнатӣ, ба ғайр аз расонидани таъсири мусбӣ ба иқтисодиёти кишвар дар шакли интиқолҳои пулии муҳоҷирон, таъсири манфӣ вобаста ба зиёдшавии шумораи кӯдакони коркардаистода низ расонид, қайд карданд иштирокчиёни мизи мудаввар «Меҳнати кӯдакон ҳамчун оқибати муҳоҷирати меҳнатӣ», ки 18 феврал дар Душанбе шуда гузашт. Кӯдакони бе парастори волидон монда, бештар озорёфта ҳастанд, дастрасии онҳо барои

кони муҳоҷирони меҳнатӣ, ки муддати дароз бе волидон мемонанд, муҳокима карда шуданд.

«Албатта, давлат дар симои ҳукумат ва парлумон мушкилии меҳнати кӯдаконро бояд ҳал намояд. Вале кӯдакон – ин ғамхори нафақат давлат аст. Ин ба ҳама ва ҳар як фард дахл дорад», – гуфт, дар кушодашавии кори мизи мудаввар, директори намоёндагии IWPR дар Тоҷикистон Дилафрӯз Назарова.

Ба ақидаи Дилором Мирсаидова, ҷонишини раиси Комиссия оид ба ҳуқуқҳои кӯдакон дар назди ҳукумати Тоҷикистон, мушкилии меҳнати кӯдакон якчанд паҳлӯ дорад. «Имрӯз барои ҳалли он ба таври маҷмӯӣ, бо назардошти хусусияти манотиқи Тоҷикистон, қисмати кӯдаконе, ки ба ин мушкилӣ гирифта шудаанд ва ғ. муносибат кардан лозим аст», – гуфт ӯ. Ба фикри ӯ ВАО бояд барои рӯшанандозии фаъолияти сохторҳои давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар арсаи барҳамдиҳии меҳнати кӯдакон мусоидат намояд». Набудани истироҳати ташкилшудаи кӯдакони, инчунин яке аз сабабҳои афзоиши сатҳи меҳнати кӯдакон мебошад.

«Дар шаҳри мо майдончаҳои кӯдакони вучуд надоранд. Ҳамаи майдончаҳо дар назди хонаҳои истиқоматӣ ба автобазаҳо табдил дода шудаанд ва кӯдакони мо бошанд, ҳамчун ёбихо ба воя мерасанд», – изҳор намуд Зарина Хушвахтова, рӯзноманигори ВВС. Ба ақидаи роҳбари ТҒХ «Наҷоти Кӯдакон» (Хатлон) Қурбонгул Қосимова, вазъият бо меҳнати кӯдакон ҳалли фавриро металабад. «Кӯдакон тез калон мешаванд ва ба мушкилиҳои кӯдаконашон зуд мушкилиҳои калонсолон илова мешаванд», – гуфт ӯ.

Мизи мудаввар бо баимзорасии як қатор тавсияҳо хотима ёфт, ки онҳо ба вазорату муассисаҳои гуногунсоҳа, инчунин ташкилотҳои донориву ҷамъиятӣ барои корбарии минбаъда ирсол карда мешаванд. Аларҳусус, иштирокчиёни мизи мудаввар ба мақомоти давлатӣ тавсия доранд, ки муайянкунандаи «меҳнати кӯдакон» ба қонунгузори кишвар дохил карда шуда, инчунин сиёсати ҳифзи иҷтимоӣ барои кӯдакони муҳоҷирон, ки он ба таври иқтисодӣ муҳоҷиронро барои гирифтани суғуртаи иҷтимоӣ ҳавасманд гардонид, масъулиятнокиашонро дар назди оилаҳояшон баланд мебардорад, баррасӣ намоянд.

Ҳамоҳангсози лоиҳаи Ташкилоти байналмиллалӣ муҳоҷират (ТБМ) Гулчеҳра Иброҳимова, зимни лоиҳаҳо оид ба ошкоргардони таъсири муҳоҷирати меҳнатӣ дар тарбияи кӯдакон нақл кард.

Ғайр аз оқибатҳои мусбӣ, ба монанди камшавии вазнинӣ ба бозори дохилии меҳнат, чиҳатҳои манфӣ

гирифтани таълим камтар буда, онҳо аз мӯҳлат пеш баркамол мешаванд. Дар чорабиние, ки аз ҷониби Намоёндагии Институти инҷилои ҷанг ва сулҳ (IWPR) дар Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо «Лоиҳаи барҳам додани меҳнати кӯдакон», Ташкилоти байналмиллалӣ муҳнат (ТБМ) ташкил шуда буд, наздики 25 намоёндагони сохторҳои давлатӣ, ташкилотҳои байналмиллалӣ, ҷамъиятӣ ва ВАО иштирок намуданд.

Чорабинӣ дар доираи лоиҳаи Институти инҷилои ҷанг ва сулҳ (IWPR) «Ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва маълумоти ҳифзи ҳуқуқӣ тавассути ВАО дар Осиеи Марказӣ», ки аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо маблағгузорӣ мешавад, ташкил карда шуд.

Дар рафти кори мизи мудаввар ҷабҳаҳои гуногуни ҳифзи ҳуқуқҳои кӯда-

низ қайд карда мешаванд. «Афзоиши истифода аз меҳнати кӯдакон – яке аз чунин омилҳо мебошад», – изҳор намуд ӯ. Ба гуфти ӯ, дар Тоҷикистон меҳнати кӯдакон асосан дар хоҷагии қишлоқ ва дар сектори ғайрирасмӣ иқтисодиёт – дар бозору вокзалҳо истифода бурда мешавад.

Баъзе корчаллонҳои беинсоф кайҳо фаҳидаанд, ки меҳнати кӯдакон – кори хеле фоидоовар аст, – мегӯяд ӯ.

«Ба коргарони хурдсол аз поймолшавии ҳуқуқҳои онҳо хавотир нашуда, музди ночиз додан мумкин аст, зеро онҳо аксаран дар бораи ҳуқуқҳои худ огоҳ нестанд ва дар ин самт ҳуқуқҳои кӯдакон танҳо дар қоғаз вучуд доранд. Дар ҳаёти ҳаррӯза бошад, онҳо хеле кам муҳофизат карда мешаванд».

Тавсияҳои иштирокчиёни мизи мудаввар

Тадқиқотҳои солҳои охир нишон медиҳанд, ки муҳоҷирати меҳнатӣ ба ҳолати кӯдакон, аз ҷумла, ба сатҳи маълумотнокии онҳо ва ба паҳншавии истифодабарии меҳнати кӯдакон таъсири ҷиддӣ мерасонад.

Афзоиши аҳамиятноки миқёси меҳнати кӯдакон ва пайдошавии шаклҳои бадтарини он дар мобайни солҳои 90-ум мушоҳида карда мешуд, вақте афзоиши якуякбораи муҳоҷирати меҳнати шаҳрвандон беруни кишвар оғоз ёфт. Ба ивази падар ва бародарони барои мардикорӣ рафта, ба бозо-

ри меҳнат занҳо ва кӯдакон баромаданд. Иштирокчиёни мизи мудаввар мепиндоранд, ки барҳам додани меҳнати кӯдакон, ки бо сабаби муҳоҷират, инчунин дигар омилҳо ба амал омадааст, хеле муҳим аст ва тавсияҳои зеринро пешниҳод менамоянд:

Ба сохторҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- Дохил кардани муайянкунандаи «меҳнати кӯдакон» ба қонунгузории кишвар;
- Баррасӣ намудани сиёсати ҳифзи иҷтимоии кӯдакони муҳоҷирон, ки ба таври иқтисодӣ муҳоҷиронро барои гирифтани суғуртаи иҷтимоӣ ҳавасманд гардонидани, масъулияти онҳоро дар назди оилаҳояшон ва махсусан кӯдакон баланд мепардоранд;
- Давом додани чорабиниҳо оид ба барҳамдиҳии меҳнати кӯдакон, махсусан шаклҳои бадтарини он, тавассути мубориза бурдан бо камбизоатӣ, мустақамгардонии системаи маориф (аз ҷумла, рушди таълимоти ғайрирасмии кӯдакон), ташкили истироҳат барои кӯдакон, инчунин зиёдгардонии масъулиятнокӣ барои риоя накардани қонунгузории оилавӣ ва меҳнатӣ дар банди истифодаи меҳнати ноилоғон;
- Мукамал сохтани ҳамкориҳои байнимуассисавӣ дар соҳаи ҳифзи кӯдакон аз меҳнати маҷбурӣ бо ҷалбсозии бештари ҷомеаи шаҳрвандӣ, аз ҷумла дар мониторинги иҷроиши Стратегияи Пастгардонии Қамбизоатӣ ва Стратегияи Миллии Рушди Тоҷикистон;
- Гузаронидани тадқиқоти умумимиллӣ оид ба меҳнати кӯдакон, ки ғайр аз дигарон ҳамчунин масъалаи таъсири муҳоҷиратро ба меҳнати кӯдакон омӯхта, инчунин оқибатҳои таъсири муҳоҷирати берунаро ба кӯдаконе, ки ҳамроҳи волидони муҳоҷир сафар меку-нанд, таҳқиқ менамояд.

Ба ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ва ВАО

- Мусоидат намудан ба мақомоти давлатӣ вобаста ба маълумотнокии аҳоли, алалхусус муҳоҷирон доир ба ҳуқуқҳои кӯдак, таъсири номусоиди чараёни муҳоҷират ба кӯдакон ва оқибатҳои манфии ҷалбсозии барвақти кӯдакон ба шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдаконе дар инкишофи ҷисмонӣ, маънавӣ ва иҷтимоии онҳо;
- Ба таври оммафаҳм тарғиботи хубтар бурдани ҳуҷҷатҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва меъёрҳои байналмиллалӣ, ки барои ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак аз ҷалбсозии онҳо ба меҳнати кӯдакон, алалхусус дар шаклҳои бадтарини он равона шудаанд.
- Давом додани мониторинги мустақили риояи ҳуқуқҳои кӯдак ва диққати мақомоти давлатӣ ва ҷомеаро ба ҳодисаҳои поймолшавии ҳуқуқҳои кӯдак, аз ҷумла, ба масоили меҳнати кӯдакон, ҳамчунин бо истифодабарии васеъи рекламаи иҷтимоӣ, равона кардан;
- Беҳтар намудани ҳамтаъсиррасонӣ дар доираи ҷомеаи шаҳрвандӣ ва муттаҳидсозии кӯшишҳо барои ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, тавассути гузаронидани фаъолияти ҳамҷоя ва ба роҳмонии мубодилаи афкор.

Ба ташкилотҳои байналмиллалӣ ва донорон:

- Дастгирӣ намудани кӯшишҳои сохторҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ғайриҳукуматиро дар мубориза бо камбизоатӣ, беҳгардонии вазъият бо ҳуқуқҳои кӯдак дар Тоҷикистон ва барҳамдиҳии меҳнати кӯдакон тавассути расонидани кӯмаки машваратӣ ва техникӣ ва ҷалби онҳо ба барномаҳои байналмиллалӣ оид ба барҳамдиҳии меҳнати кӯдакон;
- Мустақамгардонии иқтисодии сохторҳои давлатӣ бо мақсади гузаронидани батадричи лоиҳаҳо, ки барои ҳифзи занҳои ҷавон ва кӯдакон (марказҳои бӯҳронӣ, ҳадамоти ёрирасонӣ ва ғ.) равона карда шудаанд, ба идоракунии сохторҳои давлатӣ;
- Ҳавасмандгардонии сохторҳои давлатӣ барои ҷалбсозии ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мониторинги иҷроиши Стратегияи Пастгардонии Камбизоатӣ ва Стратегияи Миллии Рушди Тоҷикистон;
- Тақвият додани мониторинг ва ҳамоҳангсозӣ аз болои хароҷоти маблағҳои донорӣ, ки барои амалигардонии барномаҳо ва лоиҳаҳо, ки барои беҳгардонии вазъияти муҳоҷирон, занҳоро кӯдакон ҷудо карда шудаанд.

ВЯЧЕСЛАВ АБРАМОВ: ҚАЗОҚИСТОН ЯГОН АМАЛЕ НАКАРДААСТ, КИ ИСЛОҲОТ ГУЗАРОНИДАНИ ХУДРО НИШОН ДИҲАД

Директори Маркази байналмиллалӣ рӯзноманигории MediaNet Вячеслав Абрамов атрофи ҳуқуқҳои инсон дар Қазоқистон дар арсаи раискунии кишвар дар САҲА нақл менамояд

Соли 2010 Қазоқистон ба маснади раисии САҲА қадам мегузорад. Соли 2007 дар Мадрид вазири корҳои хориҷӣ Марат Тажин аз номи кишвар ўҳдадорихоро дар масоили таҷдид ва истисноии норасоӣҳо дар самти демократӣ баён кард. Оё Қазоқистон ўҳдадорихоро худро иҷро кард, то чӣ андоза ҳуқуқҳои инсон дар кишвари раискунондаи САҲА риоя мешаванд, чӣ гуна табадуллотҳо шудаанд – нақл мекунад директори Маркази байналмиллалӣ рӯзноманигории MediaNet, сармуҳаррири сомонии Ҷиғзи ҳуқуқӣ «Садои Озодии Осиёи Марказӣ» Вячеслав Абрамов.

IWPR: Шумо мунтазам масоили поймолшавии ҳуқуқҳои инсонро рӯшан мекунад. Кадом аз онҳо дар Қазоқистон бештар рӯзмарра мебошанд?

Абрамов: Пеш аз ҳама ин мушкилиҳо вобаста ба амалигардонии ҳуқуқҳои сиёсӣ ва озодии шаҳрвандон мебошанд. Як қатор норасоӣҳо вучуд доранд, ки бо масоили фарҳангӣ ва иқтисодӣ алоқаманданд. Агар дар бобати мушкилиҳои нисбатан чашмрас суҳан ронем, ман амалигардонии ҳуқуқ ба озодии суҳан, ҳуқуқ барои гирдиҳамоии осоишта ва озодии муттаҳидшавӣ, ҳуқуқи озодшавӣ аз шиканҷадиҳиро менамоям.

Ба назари ман, вақте дар кишвар дар бораи демократия мукамал, мавҷудияти гуногунфикрӣ, имконияти озодии интиҳоб барои шаҳрвандон (ҳар чӣ ҳам набошад) суҳан рондан имконпазир бошад, ин боиси он мегардад,

ки маҳз ҳуқуқҳои сиёсӣ зерин зарба меомонанд.

Қазоқистон торафт ба мамлакати авторитарии классикӣ мубаддал мегардад, ки дар он мафҳуми «ҳуқуқи инсон», ба мисли «демократия» нисбӣ мебошанд. Ин пардаи хубе аст, ки дар паси он пинҳон шудан мумкин аст. Вале чунин наметавон гуфт, ки дар кишвар асосҳои озодии андешаронӣ, озодии изҳори ақида, гирдиҳамоӣ, роҳпаймоӣ риоя мешаванд.

IWPR: Дар қатори мушкилиҳои асосӣ, шумо ҳамчун яке аз ҳуқуқҳои бештар поймолшаванда, ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканҷаро ёдовар шудед. Чунин ҳуқуқпоймолкуниҳо дар кишвари мо то чӣ андоза зуд-зуд руҳ медиҳанд? Ва оё мисолҳо ҳастанд?

Абрамов: Қазоқистон истисноии таҷрибаи ҷаҳонӣ нест. Қариб ки дар ягон мамлаки олам гуфтан мумкин нест, ки шиканҷа комилан барҳам хӯрда бошад. Дар Қазоқистон дар ҳақиқат мисолҳои зиёди далелҳои тахминии шиканҷаҳо вучуд доранд, ки онҳоро ҳомиён қайд мекунад. Вале асосаш ин ки ба фикри мо, қисми зиёди онҳоро ҳомиёниҳуқуқ қайд карда наметавонанд. Бешвақт шиканҷадиҳиҳо дар полисхона ҳангоми тафтишоти пешакӣ, барои гирифтани нишондодҳои иқрорӣ дар содир намудани ҷиноят аз гумонбаршуда, ба амал меоянд.

Тадқиқотҳои, ки гузаронида шуданд, натиҷаҳои хеле намунавӣ доданд. Дар баҳши якуми омӯзиш дар академияи

ВҚД Қазоқистон аксарияти донишҷӯён мегӯянд, ки шиканҷадиҳӣ – ин ҷиноят буда, азоб додани инсон мумкин нест. Ва дар баҳши чорум аллакай худӣ ҳамон донишҷӯёни академия мегӯянд, ки шиканҷадиҳӣ қардан мумкин аст.

Онҳо таҷрибаомӯзӣ мекунад, мебинанд, ки қормандони полис чӣ гуна қор мекунад ва мефаҳманд, ки ба сари одам задан бо китоб, маҷмӯаи эзоҳот ба кодекси ҷиноӣ, ки 800 грамм вазн дорад – ин шиканҷа нест. Ва мутаассифона, ба онҳо касе намефаҳмонад, ки ин низ як намуди шиканҷадиҳӣ аст. Ва ҳатто расонидани зарари сабук ба саломатиро ҳамчун муносибати бераҳмона баҳодиҳӣ қардан мумкин аст.

IWPR: Ин тавр бошад, оё ягон гуна роҳи баромадан аз вазъияти баамаломада вучуд дорад? Чаро чунин ҳодисаҳо рӯй медиҳанд?

Абрамов: Сабаби асосӣ – ин бечазомонӣ мебошад. Шумораи хеле ками қормандони мақомоти Ҷиғзи ҳуқуқ аз рӯи моддаи шиканҷадиҳӣ ҷазо дода мешаванд. Онҳо на ин ки каманд, онҳо тамоман ночизанд. Ҷарчанде шиканҷадиҳиҳо ҷой доранд ва ин ҳақиқати исботшуда аст. Ва чунин со-

хторҳое мавҷуданд, ки шиканҷадиҳиҳо натанҳо вучуд доранд, балки нашъунамо меёбанд. Кумитаи СММ бар зидди шиканҷадиҳиҳо тавсияҳои худро баровард, ва дар қатори онҳо «маҳкуми шиканҷадиҳиҳо дар сатҳи болой» - «тоқатпазирии сифрӣ нисбати шиканҷадиҳи» буданд. Вақте, масалан, президенти кишвар изҳор мекунад, ки шиканҷадиҳи мумкин нест. Ин арзёбии сиёсӣ, ки то ҳар як корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, то ҳар як шаҳрванде, ки ба шиканҷадиҳиҳо дахл дорад, бояд расад. Ҳамин тариқ, Қазоқистон «таҳаммулпазирии сифрӣ»-ро ибтикор карда наметавонад. Мансабдори аз ҳама болоие, ки чунин изҳорот карда буд – ин раиси Суди Олӣ мебошад. Судҳо дар Қазоқистон ба аризаҳои оиди шиканҷадиҳиҳо аҳамият намендиҳанд. Яъне онҳо барои тафтишот бурданро ҳам намедиҳанд. Судҳо амалан ҳамаи аризаҳои маҳбусонро дар бораи он, ки нисбати онҳо шиканҷадиҳи кардаанд, беэтибор мекунанд.

Як принсипи «ҳамбастагии касбӣ» мавҷуд аст – худди худдиҳоро пуштибонӣ мекунанд. Ва маҳз чунин ҳолат айни ҳол дар Қазоқистон ҷой дорад. Имрӯз бонги изтироб аз ятимхонаҳо, интернатҳо, хонаҳо барои пиронсолон мерасанд. Солҳои 2007-08 MediaNet, Бюрои байналмиллалии Қазоқистонӣ оид ба ҳуқуқҳои инсон, Freedom House ва як қатор ташкилотҳо аз Осиеи Марказӣ лоиҳаи «Пешгирии шиканҷадиҳиҳо дар Осиеи Марказӣ» амалӣ гардониданд. Дар Қазоқистон дар доираи ин лоиҳа зиёда аз 600 шиканҷадиҳи қайд карда шуд. Ва ин танҳо онҳое, ки то ҳомиёниҳуқуқ расида тавонистанд ва ин танҳо «қуллаи айсберг» аст. Дар дохили он чӣ ҳаст – ба касе маълум нест. Суди Аврупо оид ба ҳуқуқҳои инсон моҳи ноябр қариб ки Қазоқистонро ҳамчун кишваре, ки дар он шиканҷадиҳиҳо хусусияти мунтазам дорад, эътироф карда буд. Ӯ ба Украина боздоди шаҳрванди Қазоқистонро, ки ӯ қариб 6 сол дар маҳбаси Киев қарор дошт, манъ кард. Манъкуни бо он сабаб рӯй дод, ки Суди Аврупо шиканҷадиҳиҳои зиёдро нисбати дастгиршудагон дар кишвари мо муқаррар кард. Аз ин бармеояд, шаҳрвандонро аз кишвари худ наҷот медиҳанд. Ва дар ин сурат кори дуруст мекунанд. Ба Суди Аврупо ташаққури зиёд гуфтани мумкин аст – ин исботи он аст, ки кишвари мо барои барҳамдиҳиши ши-

канҷадиҳиҳо хеле кам кӯшишҳо ба харҷ медиҳад.

IWPR: Парвандаҳои Жовтис, Мухтор Джакишев. Чӣ гуна ин корҳо ба имиҷи кишвар таъсир мерасонанд?

Абрамов: Чунин корҳо хеле сахт ва ба фикри ман – шикастоварона таъсир мерасонанд. Ин ду парвандае, ки хоҳиши ашаддӣ давлат барои ба маҳбас шинонидани одамонро нишон медиҳад. Дар нисбати Джакишев бошад, шояд тамоман нобуд сохтани одамро. Чунин парвандаҳо боварӣ мекунанд, ки давлат бо одамон бодафроҳӣ мекунанд. Дар бобати парвандаи Жовтис бошад, гап дар бораи он намеравад, ки гунаҳкор аст ӯ ё на. Гап дар бораи адолати таҳқиқот ва суд меравад, ки он вайронкунии ҳамаи меъёрҳои, ки вайрон карда мешуд, намоиш дод. Ва ҳукме, ки ба он 659 калима дохил шуда буд, аллакай пас аз он, ки он хонда шуда буд. Ба инобат гирифта нашуд, ки наздикони ҳалокшуда, Евгений Жовтисро бахшиданд, бо ӯ мусолиҳа намуданд. Ва вақте ҳамаи инро дар дохили кишвар ва берун аз он, одамони андешакор мекунанд, дар сари онҳо сурати на он қадар хушнудона пайдо мешавад. Ва онҳо дарк мекунанд, ки вақте давлат ба ин миқдор қонуншиканиҳо роҳ медиҳад, суҳан дар бораи хоҳиши ба ҳақиқатро пайдо кардан намеравад. Суҳан танҳо дар бораи бодафроҳӣ меравад.

IWPR: То чӣ андоза Қазоқистон ба маснади раисии САҲА будан сазовар аст?

Абрамов: Ба ин савол дар бораи сазовор аст ё на барои ман ҷавоб додан душвор аст, зеро ман мефаҳмам, ки маснади раисии САҲА сабаби савдои калон байни Ғарб ва Шарқ гашта буд. Ба Қазоқистон танҳо муяссар гашт, ки дар вақти лозима дар ҷойи лозима ҳозир шавад. Қазоқистон бисёр кӯшишҳо ба харҷ дод, ки пешсаф дар Осиеи Марказӣ шавад, мо ба натиҷаҳои хуб дар иқтисодӣ ноил гаштем. Вале агар дар боби ҳуқуқҳои инсон, демократия гап занем, ба гумони ман Қазоқистон аз ин ҷиҳат худнамоӣ карда наметавонад. Дар бораи кишваре, ки ба ин қадар вайронкориҳо роҳ медиҳад, ҳамчун шарикӣ хуб суҳан рондан мумкин нест.

IWPR: Соли 2007 вазири онвақтаи корҳои хориҷии Қазоқистон Марат Тажин дар воҳӯрии вазири САҲА дар Мадрид оид ба нақшаҳо ва ӯҳдадорӣ нисбати табилии системаи ҳуқуқӣ дар Қазоқистон суҳан ронд. То чӣ андоза он ваъдаҳо иҷро шудаанд?

Абрамов: Соли ҷорӣ спикери сенат Қосимжомарт Токаев изҳор намуд, ки Қазоқистон ягон хел ӯҳдадориро ба дӯш нагирифтааст ва ин танҳо баромади вазир буд, ки дар он саъю кӯшиши мо барои демократикунони ҷомеа ишора шуда буд. Ва аз ин рӯ, аз Қазоқистон инро талаб кардан хеле душвор аст. Ба назари ман, ин ӯҳдадорӣ ягон зарра иҷро карда нашуданд. Ба қонунҳо дар бораи интиҳобот, ҳизбҳо, ВАО ва худидоракунии маҳаллӣ, ки дар ин ӯҳдадорӣ ишора шуда буданд, тағйиротҳои косметикӣ дароварда шуданд, ки онҳо дар асл вазъияти амалиро дар ин соҳаҳо тағйир надоданд.

Масалан, агар пештар, барои ба қайд гирифтани ҳизби сиёсӣ, имзои 50 000 нафарро ҷамъ овардан лозим буд, ҳоло он 40 000 шуд. Дар кишваре, ки аҳолиаш 16 млн. одам аст – ин нишондиҳандаи бузург аст. Ва дар баробари ин, раванди таъсисдиҳиши ҳизб душвор гашт. Чунин ҳолат бо ВАО низ рух дод – ҷавобгари панҷсолаи ҷиноятӣ барои даҳолат ба ҳаёти хусусӣ ҷорӣ карда мешавад. Ӯ ин ки «қонуни аждаҳорона» дар бораи Интернет ҷорӣ мешавад, ки баробари он сензура ҷорӣ карда мешавад. Қазоқистон ягон амале ба харҷ наводааст, ки ислоҳоти кардаашро нишон бидиҳад. Ва ин барои он рӯй дод, ки САҲА ягон хел шарт нагузошт, ки дар сурати нагузаронидани ислоҳотҳои аниқ дар Қазоқистон, чӣ мешавад. Худи он далел, ки ба кишвари парлумони якҷизба дошта, нахустин бор сарвари САҲА-ро иҷозат доданд, боиси он гашт, ки хулосаҳои лозима гирифта шавад. Масалан, Қазоқистон фаҳмид, ки ба ӯ бисёр корҳо иҷозат дода мешавад, ва бинобар ин, чизеро комилан тағйир додан нахост. Фикр дорам, ки Қазоқистон ягон ислоҳоте намегузаронад, ва худи САҲА бошад, аз раисикунии кишвари мо чизеро гум намекунад ва чизе ба даст намеорад.

Наталья Наполская, Қазоқистон

**Сардор
Багишбеков:**

**ШИКАНЧА
ЗИЁДТАР
НАШУД,
ОДАМОН
АЗ ОН СУХАН
РОНДАН
НАМЕТАРСАНД**

Мубориза бо шиканча дар Қирғизистон яке аз масъалаҳои мубрам мебошад. Аммо та-шаббуси шахрвандони фаъол аз ҷониби дав-лат дастгирӣ карда намешавад. Дар бораи ҳолат бо истифодабарии шиканча, дурнамои мубориза бо ин бадғуҳарӣ Сардор Багишбе-ков, роҳбари ФЧ «Садои озодӣ», сари чанд сол аст, ки бо ҷимоя ва сафедкунии қурбониёни шиканча машғул аст, нақл менамояд.

IWPR: Шумо дар бораи вазъи шиканча дар Қирғизистон чӣ гуфта метавонед?

Сардор Багишбеков: Шиканча хусусияти мунтазам дорад, ва ин масъала сол аз сол ҳалли худро намеёбад. Корбарӣ барои пешги-рии он натиҷаи кам медиҳад. Далелҳои шиканча торафт зиёдтар ба қайд гирифта мешавад, лекин ин маънои онро надорад, ки ши-канча зиёдтар шудааст. Шиканча дар ҳама вақт истифода бурда мешуд. Гап дар он аст, ки дар ҷамъият маданияти муроҷиат бо ин намуд шикоят зиёд шуда истодааст.

IWPR: Дар кадом муассисаҳо ин ҳолат бисёртар паҳн шудааст ва чаро?

Багишбеков: Аз рӯи маълумотҳои охир 90 % ҳамаи ҳолатҳои шиканчаи бақайд гирифташуда, аз ҷониби кормандони шӯъбаи қорҳои дохилӣ дар 48 соати аввал баъди дастгирӣ ва то баро-вардани ҳукми суд дар бораи муайян намудани тадбири пешги-рӣ (нисбати мавқуфшуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда) содир мегардад. Баъд, дар муддати тамоми тафтишот. Мақсади асосии шиканча – ба даст овардани нишондодҳои иқроӣ нисбати ҳуди дастгиршуда ё шахсони сеюм мебошад. Далелҳои густариш ёфтаи шиканчадиҳиҳо – ин латуқубкунӣ мебошанд. Одамонро чунон мезананд, ки онҳо ба ҳалокат мерасанд. Шаклҳои дигари боз ҳам мукаммали шиканчадиҳӣ, ба монанди ба сари одам пӯшонидани ҳалтаҳои полиэтиленӣ, истифодабарии электрошок, фишори рӯҳӣ вучуд доранд. Ҳамаи инҳо пайҳои чашмрас дар тан намонанд, вале тавассути онҳо кормандон ба мақсади худ мерасанд. Чунин шиканчадиҳиҳо зиёд гаштаанд.

IWPR: Соли 2003 ба Кодекси ҷиноии Қирғизистон моддаи «Ши-канча» дохил карда шуд. Оё ин вазъиятро тағйир дод ё на?

Багишбеков: Аз лаҳзаи дохилкунии ин модда ба КЧ, аз рӯи он то ҳол ягон ҳукми суд набаромадааст. Ин ҳақиқат аст. Се парвандаи ҷиноӣ кушода шуда буд: дар ноҳияи Сокулук, Ҷалолобод ва вилояти Нарын. Вале аз рӯи ягонтои ин парвандаҳо қарордод набаромадааст.

IWPR: Чаро ин модда кор намекунад? **Багишбеков:** Ин сабабҳои ҳуқуқӣ ва сиёсӣ дорад. Давлат имичи худро вайрон кардан намехоҳад ва омори шиканчадиҳиро барад. Ҳамеша ба омор ҳавола дода гуфтан мумкин аст, ки мо шиканчадиҳӣ надорем. Мушкилии ҳуқуқӣ дар он аст, ки дар моддаи «Шиканча» муайянкунандаи аниқ шиканчадиҳӣ нест. Ва ба мутахассисон муайян ва исбот кардани таркиби ҷиноят душвор аст, ки чизи рӯйдода маҳз он чизест, ки дар ин модда ишора карда шудааст, мебошад. Дар баробари ин, таҷрибаи истифодабарии ин модда нест. Додситонӣ моддаи сӯиистифодабарӣ аз мансабро истифода мебарад. Ин моддаи бештар саҳтгирона аст, ва «Шиканча» бошад, ба гурӯҳи ҷиноятҳои нисбатан сабук буда, ба он қарорҳои авфкунӣ паҳн мегарданд.

IWPR: Ин тавр бошад, барои сӯиистифода аз вазифа шинонанд?

Багишбеков: Мо низ моддаи мазкурро истифода мебарем. Гуфта наметавон, ки танҳо моддаи «Шиканча» кор намекунад. Дигар моддаҳои КЧ низ, ки аз рӯи таркибашон ба «Шиканча» монандӣ доранд, истифода бурда намешаванд. Умуман, системаи ҷазодиҳӣ барои истифодабарии шиканчадиҳӣ ва усулҳои шадиди таҳқиқкунӣ кор намекунад.

IWPR: Чӣ бояд кард, ки система ба кор дарояд?

Багишбеков: Мо як қатор тағйиротҳо ба КЧ ва КЧМ омода сохта истодаем, ки онҳо эҳтимол вазъиятро беҳтар мегардонанд. Алалхусус, пешниҳод мешавад, ки ҷазодиҳӣ барои шиканчадиҳӣ шадидтар карда шуда, он ба категорияи ҷиноятҳои вазнин гузаронида шавад, инчунин қайд карда шавад, ки ба ин модда қарори авф паҳн намешавад.

IWPR: Кӣ бештар ба шиканча гирифтормешавад ва ба онҳо кӯмак расонишдан мумкин аст ё на?

Багишбеков: Беш аз дигарон ба шиканча шаҳрвандон аз табақаҳои камбизоати аҳоли – онҳое, ки пул дода наметавонанд ва пуштибон надоранд. Калонсолон ва кӯдакон, мардон ва занон, одамоне, ки бо қонун мушкилӣ надоранд ва онҳое, ки рӯйхати калони хизматӣ доранд – инҳо ягон истисно нест. Ҳама вобаста аз инсондӯстии худ муфаттиш ва корманди корҳои дохила мебошад. Нисбати занон шиканчаҳои махсус истифода бурда мешавад, ки таъкид ба таҳқири шаъну шарафи занона карда мешавад – таҷовузи ҷинсӣ, таҳдиди таҷовузи ҷинсӣ. Тавре таҷриба нишон медиҳад, ҳатто ҳомиладорӣ аз шиканчадиҳӣ эмин намедорад.

Офияти қурбониёни шиканчадиҳӣ чараёни душвор аст. Одамони мушкилҳои рӯҳӣ, менталӣ пайдо мекунад. Дар доираи ташкилоти мо барномаи офиятбахшии қурбониёни шиканчадиҳӣ амал мекунад. Мо рӯҳшиносон, табибони бемориҳои рӯҳӣ, кормандони иҷтимоӣ дорем, ки ба одами аз шиканча зарардида кӯмак мерасонанд. Чунин барномаҳо лозим ҳастанд ва ба одамони аз ҳама ҷонибҳо кӯмак расонидан лозим. Чараёни офиятёбӣ аз 6 моҳ ва зиёд аз он давом дода метавонад. Барои баъзеҳо он тӯли солҳо кашол меёбад. Ҳама вобаста аз худ одам аст. Гумон дорам, до-руи беҳтарин ба қурбониҳои шиканча ин ҷазодиҳии сазовори он нафаре, ки ба ӯ дард расонида, таҳқир намудааст. Ва албатта, дастгирии ҷомеа омилӣ камаҳамият нест. Одамони бояд фаҳманд, ки агар одам чанд рӯз дар ИНМ (изолятории нигоҳдории муваққатӣ) рӯз гузаронидааст, ӯ ҳоло ҷинояткор нест. Ва ба ӯ ярлиқ овехтан лозим нест.

IWPR: Баъзе мансабдорон дар кулуарҳо ҷой доштани шиканчаҳоро тасдиқ мекунад. Давлат барои ҳалли мушкилӣ чӣ корҳоро ба анҷом мерасонад?

Багишбеков: Дар мубориза бо шиканчаҳо кори омбудсменро қайд кардан мумкин аст, ки барои муқобилат кардан нисбати таҷрибаи истифода-

барии шиканчаҳо чораҳо мебинанд, инчунин ташаббусҳои баъзе вакилонро, ки мониторинги мунтазами ҷойҳои аз озодӣ маҳрум ва маҳдудкунандаро мегузаронанд. Масалан, вакили парламон Алишер Мамасолиев тез-тез дар бораи натиҷаҳои мониторинг изҳорот медиҳад. Аҳамияти мақомоти додситонӣ ба далелҳои шиканчадиҳӣ хеле суфт аст, гарчанде маҳз онҳо бояд бо ин масоил машғул шаванд. Шахсонӣ мансабдор аз сохторҳои ғайриқудратӣ мушкилиро тасдиқ мекунад, вале муносибаи ҳама ба он гуногун аст. Яке фикр мекунад, ки ҷинояткорон ва террористонро шиканча медиҳанд, ки сазовори чунин муносибат ҳастанд, дигаре мефаҳманд, ки чунин усулҳо дар кишвари демократии ҳуқуқбунёд номақбул ҳастанд.

IWPR: Ба фикри шумо, вазъият бо қабули Механизми пешгирикунандаи миллӣ (МПМ) бар зидди шиканча тағйир меёбад?

Багишбеков: Умедворӣ ба он, ки МПМ-и самаранок таъсис дода мешавад, боқӣ мемонад. Инҳо иродаи сиёсӣ роҳбарияти кишвар хеле муҳим аст. Зеро чи қадаре ки мо нағӯем, мо фақат бояд дар хотир дошта бошем ва фаҳмем, ки мақомоти ҳифзи ҳуқуқ то он дам муқобилат мекунад, то аз «боло» қарор набарояд. Агар қонуни нағз бароварда шаваду иродаи сиёсӣ набошад, ҳама беҳуда мешавад. Дар асл, коршиносони гурӯҳи мониторингро касе ба ҳеҷ кучо ворид шудан намемонад.

Маълумот: Механизми пешгирикунандаи миллӣ бар зидди шиканча ташрифовариҳои мунтазами озодонаро ба ҷойҳои маҳбасшавӣ ва маҳдудшавӣ аз озодӣ (колонияҳо, СИЗО, ИНМ ва дигар муассисоти махсусгардонидашуда) бо шаҳрвандони фаъол бо мақсади мониторинги риояи ҳуқуқҳои инсон дар назар дорад. Тибқи ўҳдадорӣҳои байналмиллалӣ, Қирғизистон бояд МПМ-ро дар охири январӣ соли 2010 ҷорӣ созад.

Ирина Кузнецова, Қирғизистон

**СУРАТГИР
УМЕДА
АҲМАДОВА
БА «ТЎҲМАТ»
НИСБАТИ
ХАЛҚИ ЎЗБЕК
ГУНАҲКОР
ДОНИСТА
ШУДААСТ**

10 феввали соли 2010 ҳукми парвандаи Умеда Аҳмадова, суратгир-ҳуҷчатгузори машҳур эълон карда шуд, ки ӯ ба «тўҳмат» ва «таҳқири» халқи ўзбек гунаҳкор шудааст. Мувофиқи ҳукм, додгоҳ айбдоршударо аз рӯи модаҳои 139 «Тўҳмат» ва 140 «Таҳқир»-и Кодекси ҷиноии Ҷумҳурии Ўзбекистон гунаҳкор дониста, дар асосии Қарори Сенати Маҷлиси Олӣ, ки ба муносибати солгарди 18-умини истиқлолияти Ҷумҳурии Ўзбекистон нисбати Аҳмедова авфро раво дид.

Мурофиаи судӣ ба таври кушода бо иштироки рӯзноманигорон, намояндагони муассисаҳои берунисиёӣ ва ҳомиёниҳуқуқ гузашт.

Сурат Икромов, Раиси Гурӯҳи Ташаббускори ҳомиёниҳуқуқи мустақили Ўзбекистон (ГТҲМЎ), ки дар суд иштирок дошт, ба саволҳои IWPR атрофи ин ҳодисаи овозадор ҷавоб дод.

Сурат Икромов: «Онҳо наметавонистанд ўро ба осонӣ бегуноҳ эътироф кунанд, бинобар ин, қарори авфро истифода бурданд».

IWPR: Суд чӣ гуна мегузашт?

Икромов: Суд 9 феврал баргузор шуд ва бегоҳи рӯзи дигар аллакай ҳукм бароварда шуда буд. Ҳамаи аризаҳои дархостҳои вакили ҳимоятгар ва Умеда Аҳмадова рад карда шуданд. Хандаовар ин буд, ки дар суд ба ном се коршинос ширкат доштанд – онҳое, ки аз рӯи расмҳо ва наворҳои, ки Умеда ба навор гирифта буд, хулоса дода буданд ва онҳоро ҳамчун «таҳқир» баҳогузори намуданд. Аҷибаш ин ки, ин коршиносон дар соҳаи суратгирӣ ё кинодокументалистика коршинос нестанд ва ҳатто тасдиқ мекунанд, ки дар ин самт ба чизе сарфаҳм намераванд. Вале гарчанде ин кори фармоишӣ буд, коршиносон дар асл иҷрокунанда буданд. Дигар ягон ҳел шохид дар суд иштирок надошт. Эҳтимол, суд чунин ҳисоб кард, ки дар ин зарурият нест. Фикр мекунам, саросемагӣ дар баровардани ҳукм бо он вобаста аст, ки ин ҳодиса дар тамоми олам овозадор шуд ва ҳукумат як навъ хавотир шуд. Ин ҳатто дар рафтори ҳуди судья падидадор буд.

Аз рӯи мушоҳидаи ман, ӯ ба худ қой намеёфт ва худро «дар табақи дигар» ҳис мекард.

IWPR: Чаро суд ба таври кушода гузашт? Ним соли охир ҳомиёниҳуқуқи мустақил ва рӯзноманигоронро ба аксари судҳо ворид шудан намеронданд...

Икромов: Моддаҳои «Тӯҳмат» ва «Таҳқир» мурофиаи кушодаи судиро дар назар доранд. Суд умедвор буд, ки эҳтимол, ягон ишорае ба гуноҳ пайдо мекунанд, ҳарчанд аз афташ ҳуди онҳо чунин намешумориданд ва ин аён буд. Ҳукм хеле тез бароварда шуд.

IWPR: Ба фикри шумо базудӣ авф шудани Умеда ба чӣ вобаста буд?

Икромов: Авф гуноҳи ӯро инкор наменамояд ва офият намедихад... Авф – ин ибодати аслии гуноҳи айбдоршаванда аз ҷониби суд буда, бахшидани ӯ аз ҷониби давлат мебошад. Вакили ҳимоятгар хоҳиши пурра сафед кардани Аҳмадоваро бо сабаби набудани таркиби ҷино-

ятро дошт, зеро ҳуди асос набуд. Ва суд низ гуноҳи ӯро пурра ибодат карда натавонист. Ҳатто пас аз намоиш дар толори суд ду кинолентаи понздаҳдақиқаниаи Умеда Аҳмадова нишастагон бо ниодоҳи «Навори олиҷаноб!» кафкӯбӣ мекарданд.

IWPR: Агар ӯро бегуноҳ эълон мекарданд, чӣ мешуд?

Икромов: Нисбати муфаттиш ва додситон нуқтаи гузошта мешуд ва онҳо барои парвандаи ҷиноии қалбакиҷавобгар мешуданд. Гарчанде Умеда ба ҳаби гирифта нашуда буд, ба ӯ зарари маънавӣ ва моддӣ расонида шуд, ки онро ҷаброн кардан лозим аст. Воқеан, тибқи қонунгузориҳои Ўзбекистон қарори авф танҳо як бор бароварда мешавад ва ҳудо накунад, ки ҳукумат ӯро боз дар чизе айбдор созад – он гоҳ истифодаи авф имконнопазир мегардад. Ба ҳар ҳолат ӯро ҳаби мекунанд.

IWPR: Аксари коршиносон мегуфтанд, ки суд нисбати Умеда намоишкорона мегардад, ба он маънӣ, ки он рафтори минбаъдаи ҳукуматро нисбати одамон, рӯзноманигорони озодфикр муайян месозад. Андешаҳои гуфта шуда буданд, ки ин суд нуқтаи «огозёбанда» дар мубориза бо дигарфикрӣ мегардад. Шумо ин вазро чӣ гуна тафсир медиҳед?

Икромов: Мубориза бо дигарфикрӣ дар Ўзбекистон давом хоҳад ёфт. Ҳукуматдорон мехоҳанд ба арбобони фарҳанг ва санъат ба монанди соли 1937 (таъқиботҳои сталинӣ) нишон диҳанд, ки онҳо хомӯш шаванд, аз омода сохтани сюжетҳои мустақилона оид ба ҳақиқати ҳол битарсанд ва кӯшиши мустақил будан накунанд. Реча мехоҳад фаъолияти мустақилонро қатъ гардонад, ҳатто онҳоро, ки бо сиёсат алоқаманд нест. Бинобар ин, мо барои ҳамсари Умеда Аҳмадова хавотир ҳастем, ки ӯ ҳаммуаллифи корҳои ӯ мебошад. Мо барои Хайрулло Ҳомидов, гузоришгарӣ варзишӣ, ки аз болаш ба наздикӣ суд мегузарад, хавотир ҳастем. Ин бонг ба дигарҳо аст – ки эҳтиёт шавед.

Кормандони IWPR дар Осиеи Марказӣ

Вячеслав Мамедов: «ТАЪСИС ДОДАНИ ҲИЗБ ДАР ТУРКМАНИСТОН ХАТАРИ ТАЪҚИБОТРО ДОРАД»

Дар маҷлиси васеъи девони вазирони Туркманистон, ки 18 феврал баргузор гашт, президент Қурбонгулӣ Бердимӯхаммедов барои таъсис додани ҳизбҳо, аз ҷумла оппозиционӣ даъват намуд, ва изҳор дошт, ки агар «хоҳишмандон бошанд», пас аллакай ҳамин сол чунин ҳизб метавонанд ба қайд гирифта шаванд.

Ҳизбҳои оянда бояд ба ҳизби ягона ва наздик ба ҳукумат ҳизби демократӣ, ки ба он ҳамаи мансабдорони олимпиадом, аз ҷумла худи президент аъзоанд, рақобат кунанд. Ҳизбҳо ва ҳаракатҳои оппозиционӣ дар зерӣ таъқиб ҳастанд ва дар хорича ҷойгир шудаанд. Дар бораи то чӣ андоза таъсисҳои системаи бисёрҳизба дар Туркманистон амалӣ аст ва барои ин чӣ лозим аст, дар мусоҳибаи худ бо NBCA Вячеслав Мамедов – диссидент, роҳбари Иттиҳоди Шаҳрвандӣ Демократии Туркманистон дар Нидерланд, нақл кард.

NBCA: Президент амалан барои сохтмони ҳизбӣ ибтидо гузошт; ба фикри шумо аз паси ин даъват чиро интизор шудан мумкин?

Вячеслав Мамедов: Аз паси ин даъват таъсиси ҳизбҳои ҳукуматӣ, ба монанди кишварҳои ҳамсоя ва Россия ба амал меояд. Ин ба ҳукуматдорон барои сохтани тасаввуроти гуногун-фикрӣ лозим аст, зеро Туркманистон дар тӯли бист сол барои надоштани системаи бисёрҳизба зерӣ танқид буд. Бинобар ин, эҳтимол ягон гуна ҳизбҳо таъсис дода мешаванд, вале дар асл тамоми система якҳизба боқӣ мемонад.

NBCA: Чаро ин қадар қатъиёна?

Мамедов: Барои он ки дар Туркманистон имрӯз ягон шароит барои таъсис ва ташаккули ҳизбҳои сиёсӣ вучуд надорад. Якумаш, асоси ҳуқуқӣ нест, Қонун «Дар бораи ҳизбҳои сиёсӣ» нест. Ҳукуматдорон, эҳтимол мепиндоранд, тавзеҳоте, ки дар Сарқонун оварда шудааст, кифоя аст (Моддаи 30, ки дар он гуфта мешавад, «шаҳрвандон ҳуқуқи таъсис додани ҳизбҳои сиёсиро доранд»).

Дуюмаш, ки кӯшиши таъсис додани ҳизбҳои сиёсӣ дар муҳити мавҷудбудаи ҷамъиятӣ-сиёсӣ имконнопазир аст. Зеро пеш аз таъсис додани ҳизб бояд қараёни озодшавӣ (либерализатсия) ба амал ояд. Сухан дар бораи бозгашти гурезагони сиёсӣ, он қисми аз ҳама фаъоли ҷомеа, ки ҳоло дар тамоми ҷаҳон пароканда шудаанд ба Туркманистон бояд баргарданд. Охир мо ҳизбҳои оппозиционие дорем, ки дар хорича ба қайд гирифта шудаанд, ба монанди ҳаракати «Ватан» ва Ҳизби ҷумҳуриявии Туркманистон. Вале ҳама мефаҳанд, ки кори онҳо дар дохили кишвар дар вазъияти имрӯза ғайриимкон аст. Барои таъмини фаъолияти мӯътадили ҳизбҳои сиёсӣ озодии васоити ахбори омма, озодии гузаронидани гирдиҳамоиҳо ва тазоҳуротҳо таъмин карда шуда, маҳбасони сиёсӣ озод гарданд.

NBCA: Шумо чунин меҳисобед, ки ин пешомадҳо барои фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ зарур ҳастанд? Масалан, дар Ўзбекистони ҳамсоя шумораи кофии ҳизбҳо вучуд доранд, вале он чизе, ки шумо мегӯед нест, – озодии сухан, озодии тазоҳурот, маҳбасони сиёсӣ бошанд, дар маҳқамаҳо боқӣ мемонанд...

Мамедов: Ҳама гап дар сари ҳамин аст, ки ҳизбҳои дар Ўзбекистон мавҷудбуда, барои рушди кишвар ягон саҳме намегузоранд. Бинобар ин ҳизбҳои, ки дар Туркманистон таъсис ёфта мешаванд, танҳо иттиҳодҳои дастнигари ҳукумат мегарданд.

NBCA: Ба назари шумо, то чӣ андоза ҷомеаи Туркманистон ба системаи бисёрҳизба омода аст?

Мамедов: Дар кишваре, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ арзи вучуд надорад, таъсис додани системаи бисёрҳизба номумкин аст. Барои эҳғардонии он ва ташкил додани замина барои ташкили бисёрҳизбӣ, камаш панҷ сол лозим аст. Айни ҳол, ҳақиқат чунин аст, ки аҳоли дарки онро ки ташкилотҳои ҷамъиятию ғайриҳукуматӣ барои чӣ лозиманд, надорад. Ва он фаълони камшуморе, ки дар кишвар мондаанд, ҳар замон зерӣ назорати саҳти ҳадамотҳои махсусанд. То даме, ки ҷомеаи шаҳрвандии фаъл, ки таи солҳои таъқиботи паҳш карда шуда буд ва дар давоми бист сол нобуд карда шуд, таъсис дода нашавад, сохтмони ҳизбӣ танҳо ба навиштани эълomiaҳо оварда мерасонад. Ғайр аз ин, пеш аз таъсис додани ҳизбҳо, давраи тадорукотӣ бояд гузарад, то ки кишвар ва халқи он аз тарсе, ки дар он қарор дорад, озод шаванд. Тарси таъқибот ва ноозодӣ. Ҳоло бошад, ҳамаи ин омилҳо ба чашм ҳастанд.

NBCA: Вале шумо чуръат кардед оиди таъсис додани ҳизб дар ҳудуди Туркманистон арзёби кунед?

Мамедов: Не, албатта дар шароити кунунӣ ман ба ин кор даст намезадам. Зеро ҳукумат ҳоло кафолати бехатариро ба онҳое, ки меҳоянд ва метавонанд бо фаъолияти ҳизбӣ ва оппозиционӣ дар дохили кишвар машғул шаванд, дода наметавонад. Агар ягон ҷасур чуръат карда, бо ин кор машғул шавад, ўро таъқибот дар пеш интизор аст. Ба ҳукумат ёфтани сабаб барои ҳабс кардани онҳое, ки ҳизби худро бе ишораи онҳо таъсис додаст, ягон душворие надорад.

Инга Сикорская, муҳаррири IWPR

Фишори исломиҳо дар Қазоқистон

Ҳукуматдорон нисбати гурӯҳҳои ҷудоғонаи динӣ, ки онҳоро дар радикализм ва фаъолияти таҳрибкорона гунаҳкор месозанд, чораҳои сахт мебинанд

Ҷонибдорони ҷамоати исломӣ дар ғарби Қазоқистон дар бораи таъқибот аз ҷониби ҳукуматдорон хабар медиҳанд; баробари ин, ҳомиёни ҳуқуқ мегӯянд, ки аъзоёни ҷамоате, ки ба хориҷа фирор кардаанд, дар сурати баргаштан

ба ватан, дар хатар монда метавонанд. Ҳукумати Қазоқистон ҷамоати «Тоза дин»-ро гумонбар дар он медонад, ки онҳо назарияи экстремистӣ доранд ва онҳоро ҳамчун хатари билкувава пазирой менамоёнд. Наздики 200 пайравони «Тоза дин» солҳои охир дар Ҷумҳурии Чехия паноҳгоҳ ёфта, доимо дар хатари депортатсияшавӣ қарор доранд. Ҳамчунин дар ҳисобот нигаронӣ нисбати депортатсияи як пайравӣ ин равия – Маргулан Муҳамбетов моҳи октябри соли 2009 изҳор намуд, ки он шояд «икдоми санҷишӣ» пеш аз депортатсияҳои сершумор буд. RFE/RL қайд намуд, ки аз чор оилае, ки ба Словения фирор карда буданд, яктоаш ниҳоят декабри соли 2009 паноҳгоҳ ёфт.

Ҳарчанд мусулмонони суннӣ, ба монанди бисёр дигар пайравони «Тоза дин» дар Қазоқистон мегӯянд, ки умматони ҳақиқии унсурҳои ислом ҳастанд, онҳо ба ҷамоати расмӣ ислом – Идораи Рӯҳонии мусулмонони Қазоқистон дохил нестанд, ва ба масҷид намеравад. Аъзоёни «Тоза дин»-ро

салафиён – пайравони равияи фундаменталии исломи суннӣ меноманд; ҳарчанд онҳо баъзе хусусиятҳои ин гурӯҳро, ки дар ҳудуди Осиёи Марказӣ дар Тоҷикистон вучуд дорад, ҷонибдор ҳастанд, вале ин номгӯиро нисбати худ қабул надорад. Ҷамоатҳои нисбатан сершумори салафиён дар вилоятҳои Атирау ва Мангист дар ғарби Қазоқистон ҷойгиранд.

IWPR бо Алихон, пайравии «Тоза дин», ки аз гуфтани фамилияи худ тарсид, ҳамсӯҳбат шуд. Ӯ чунин мешуморад, ки сабаби таъқиботи ҷамоати онҳо дар он аст, ки он аз дини расмӣ мустақил аст.

Ҳама чизеро, ки давлат назорат намебарад, ғайриқонунӣ меноманд; ин ба дин низ дахл дорад, мегӯяд ӯ. «Ташкилотҳои расмӣ динӣ пурра идеологияи давлатро амалӣ мегардонанд. Яъне, ҳукумат моро бо ин роҳ дастнигар месозад, – гуфт ӯ. – Ин хилофи дини мост, бинобар ин, «Тоза дин» дар Қазоқистон ҳамчун оппозиция пайдо шуд. Вале мо тундрав нестанд ва ба касе рақобат надорем».

Виталий Пономарев, директори Барномаҳои осеимарказии ҷамъияти Москвагии ҳифзи ҳуқуқӣ «Мемориал» мегӯяд, ки тарс доштани аъзоёни «Тоза дин» аз ҳукуматдорони Қазоқистон асос дорад.

Як қатор муруфияҳои судии ба наздики шуда гузашта, бо иштироки фундаменталистони тахминии исломӣ дар хориҷа аз Қазоқистон қариб ки беаҳмият монд. Сентябри соли гузашта шаш аъзои ташкилоти ғайрирасмӣ дар вилояти Актюбинск дар «банақшагирӣ амали террористӣ» айбдор дониста шуданд. Пешвои тахминшудаи он

Азамат Каримбоев, ки ҳукми 17 соли зиндониро гирифт, дар маҳқама моҳи декабр вафот кард. Ҳамсари ӯ Айман ба RFE/RL изҳор намуд, ки шавҳари ӯ сохтмони масҷидро дар деҳае, ки онҳо зиндагӣ мекарданд, ташкил намуд. 12 феврал суд дар пойтахти кишвар шаҳри Остона ҳукмномаро дар бораи гунаҳкор будани ду мард дар терроризм бетағйир монд. Ҳардуи онҳо аз Россия интиқол шуда буданд.

Моҳи сентябр Серикбой Латпуллоев – соҳибкор, ки нақши пешбарро дар «Тоза дин» мебозид, дар нигоҳдории ғайриқонунии силоҳи оташфишон ва маводи муҳаддир айбдор дониста шуда, ба мӯҳлати 3 сол маҳкум шуд. Хешовандони ӯ мегӯянд, ки айбдоркуниҳо пурра сохтакорона буданд ва дар асл Латипуллоевро барои эътиқоди диниаш маҳбас карданд. «Серикбой соли 2003 ба маблағи худаш масҷид сохт. Гирди худ бисёр мусулмононро муттаҳид кард, – мегӯяд Шарипулло Сайфуллин, хеши маҳкумшуда. – Мо экстремист ва радикалҳои динӣ нестанд. Мо мусулмонони осоишта буда, ба дини тозаӣ аҷдодони худ пайравӣ менамоем». Дигар аъзоёни оила аз тарси мушкилиҳои зиёдатӣ, дар ин бора гап задан намехоҳанд.

«Латипуллоев қарор гирифт, ки ҳукмиро инкор накунад ва се сол дар маҳбас шинад, – гуфт яке аз ҳимоятгарони Латипуллоев, ки худро муаррифӣ кардан нахост. – Ӯ ҳуқуқ дорад шартан пеш аз мӯҳлат озод карда шавад. Агар бахташ тобад, ӯ ба озодӣ пас аз 1 сол мебарояд». Соли 1996 наздики 200 пайравони «Тоза дин» аз Атирау ва Мангистау барои гирифтани паноҳгоҳи сиёсӣ дар Ҷумҳурии Чех дар асоси он, ки онҳоро дар ватан таъқиб мекунанд, ариза додаанд. Айни ҳол қариб ҳамаи аризахоҷашон қоненъ карда нашудаанд. Дар бораи онҳое ки аллакай чанде пеш ба онҳо фирор кардаанд, суҳан ҳам намеравад. Гурезагон мегӯянд, ки

хукуматдорони Чехия ба онҳо муносибати ноадолатона доранд, ва феврала соли гузашта онҳо дар маркази Прага гирдиҳамоӣ гузаронида, талаб карданд, ки ба онҳо муносибати инсондӯстона намоянд.

Ержан Досмухамедов – ҳомиихуқуқ аз Қазоқистон, ки дар Лондон зиндагӣ дорад, Ҷумҳурии Чехияро дар риоя накардани ўҳдадориҳои худ оид ба конвенсияҳои байналхалқӣ, ки муносибати инсондӯстонаро нисбати гурезагон талаб мекунад, айбдор намуд. Ба гуфтаи ӯ, ҳукумати Чехия бояд шартҳои созишномаро интишор намоянд, ки мувофиқи он моҳи октябр Муҳамбетовро депортатсия намуда буданд. «Одам гурезаи сиёсӣ мебошад. Мувофиқи актҳои байналмиллалӣ ӯ дар ягон сурат ба дасти реҷаи ғайридемократӣ набояд супорида мешуд», – гуфт Досмухамедов.

Ҳангоми расидан ба фурудгоҳи шаҳри Алмаато Муҳамбетов ғайб зад ва аз он замон дар бораи ӯ чизе маълум нест. Ба IWPR маълум кардани он ки ӯ дастгир шуд ё ки ба пинҳонкорӣ гузашт, муяссар нагашт.

Даянат Ердешев аз Қазоқистон ҳамроҳи оилааш фирор кард. Пеш аз ин, ӯ ба рӯзноманигорони маҳаллӣ нақл кард, ки охири август зани ўро дар хонашон латукӯб карданд. Ҳамсараш ду ҳамлаовардари шинохта натавонист, Вале Ердешев боварӣ дорад, ки онҳо намояндагони мутанакири хадамотҳои махсус буданд. Азамат Майтонов – рӯзноманигори маҳаллӣ, ки ин ҳодисаро мушоҳида мекард, гуфт: «Тавре ба ман Ердешев хабар дод, муноқиша бо ҳамсари ӯ чанд рӯз пас аз он рӯй дод, ки ўро дар идораи ноҳиявии КБМ бозпурсӣ намуданд. Ба гуфти Даянат, ҳамсари ўро бо таҳдидҳои ба маҳбас шинонидан ва бо суханони он ки онҳо нисбати ҳамаи аъзоёни оилаи Ердешев мавод доранд, зада буданд... Бинобар ин, ӯ ба Аврупо фирор кард ва ба кучо аниқ номаълум аст. Алоқа бо ӯ канда шудааст».

Марат Шамбилов – сардори шӯъбаи кор бо экстремизми динӣ дар ноҳияи Курмангазин, дар кучо Ердешев иқомат дошт, маълумоти онро, ки одамони ӯ занро задаанд, инкор менамоянд. Ў аз тафсири минбаъдаи ин кор, бо баҳонаи он ки ваколатдор нест, худдорӣ намуд. Ҳукуматдорони Қазоқистон таъкид

доранд, ки «Тоза дин» ҳуқуқи фаъолият доштанро дар мақоми ҳозираи эътироф карда нашудааш, надорад. Надежда Голубир, сардори шӯъбаи корҳои динӣ Департаменти адлияи Ғарбӣ Қазоқистонӣ меғӯяд, ки ҳамаи ташкилотҳои динӣ бояд аз қайди расмӣ гузаранд, то дар асоси қонунии фаъолият баранд. «Ташкилоти диние, ки аз бақайдгирӣ канорачӯӣ мекунад ва фаъолияти худро дар шароити пинҳонкорӣ мебарад, ғайриқонунии аст. Фаъолияти (чунин ташкилотҳо) умдатан манъ карда мешавад», – гуфт ӯ.

Сиёсатшинос Андрей Чеботарев меғӯяд, ки ҳукуматдорон, махсусан мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, одати айбдоркунии ташкилотҳои динии берун аз одотро (мейнстрим) доранд – дар Қазоқистон ин маънии онро дорад, ба ҳама, ғайр аз сохторҳои расмии исломӣ ва Калисои масеҳии Русӣ. «Истисно нест, ки дар симои ба номи салафиён онҳо кӯшиш доранд, симои нави душманро бунёд кунанд», – гуфт Чеботарев.

Артур Нигметов, ш. Уралск, Қазоқистон

Қирғизистон: нигаронӣ нисбати амнияти рӯзноманигорон

Ҳучумҳои бераҳмона медиа-иттиҳоро маҷбур месозад ба ҳаракат оянд

Як қатор ҳамлаҳои бераҳмона ба рӯзноманигорони қирғизӣ, рӯзноманигорон ва ташкилотҳои байналмиллалӣ ро ба ташвиш овард.

Намоёндогони медиа ҳамчунин нигаронии худро нисбати он изҳор намуданд, ки ба ақидаи онҳо ҳукумати Қирғизистон аз ӯҳдаи тафтиши ин ҷинойтҳо ва ба ҷавобгарӣ кашидани гунаҳкоронро намебароянд. Тибқи нишондоди Ассотсиатсияи рӯзноманигорони Қирғизистон, таи чор соли охир камаш ба 58 рӯзноманигорон ҳамла овардаанд. Вазорати корҳои дохилаи Қирғизистон ҳамзамон қайд намуд, ки аз соли 2005 то 2009 28 ҳодисаи ҳучум ба рӯзноманигорон ба қайд гирифта шудаанд, ва аз рӯи 23-тои онҳо парвандаҳои ҷиной оғоз карда шуданд, 5 ҳодиса бошад, бе эътибор мондааст. Қурбони охирини ҳамла ба рӯзноманигорон дар Қирғизистон Геннадий Павлюк гашт, ки 22 декабр дар беморхона, пас аз он, ки ӯро бо дастони дар пушт басташуда, аз тирезаи бинои бисёррошона партофтанд, вафот кард. Ин ҳодиса дар Алмато – пойтахти молиявии Қазоқистони ҳамсоя рӯй дод. Полисо-ни Қазоқистон изҳор намуданд, ки ин парванда ҳамчун худкушӣ дидабаромада мешавад. Шабакаи телевизионии Қазоқистон КТК хабар дод, ки се корманди хадамоти миллии амнияти Қирғизистон ба рӯзноманигор вохӯрӣ намуда, бо ӯ дар утоқе, ки куштор содир карда шуд, якҷоя буданд. Идораи матбуоти Хадамоти давлатии миллии амнияти Қирғизистон ин маълумотро инкор менамояд. Одамони бо Павлюк ҳамкоридошта, марги ӯро бо кори ӯ дар Қирғизистон вобаста меку-нанд, ки дар он ҷо ӯ бо сохтани веб-сомона машғул буд.

Пешвои ҳизби оппозиционии «Ата Мекен» Омурбек Текебоев ба Радиои

Аврूपои Озод/Радиои Озодӣ (RFE/RL) дар бораи вохӯрии худ бо Павлюк, чанде пеш аз маргаш барои муҳокимаи нақшаҳои оиди сохтани веб-сомона нақл кард. Текебоев таъкид дошт, ки atameken.kg мебоист на ин ки «бала-ндгӯяки» расмии ҳизб, балки сомонаи мустақил гардад, тавре дар вақташ баъзе ВАО хабар дода буданд, гуфта мешавад дар сомонаи RFE/RL.

«Фикр дорам, ин ҷинойти аз ҷиҳати сиёсӣ маънидодкардашуда мебошад, – истинод меорад сомонаи ӯ. – Ин боз

як ҳучум бо мақ-кунии озодии сухан дар Қирғизистон мебошад».

Текебоев ҳамчунин гуфт, ки Павлюк ба наздикӣ якчанд мақолаҳо ва мусоҳибаҳо ро интишор намуд, ки дар онҳо ҳукумати Қирғизистонро танқид мекард ва «аҳамияти аслии ислоҳотҳои навро маънидод менамуд».

Акматалиев аз Институти медиа-намоёндогӣ дар Қирғизистон, ташкилоти ғайриҳукуматӣ гуфт, ки мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар ҷинойтҳоро вобаста ба ҳамла ба рӯзноманигоронро бояд тафтиш бурда, ошкор намоянд.

«Озодии сухан дар ин кишвар аз он вобаста аст, ки ҷинойтҳо ҷи гуна таф-

тиш карда мешаванд ва ҷи гуна гунаҳкоронро ҷазо медиҳанд», – гуфт ӯ ва афзуд, ки бечазой барои беҳбудшавӣ дар соҳаи амнияти рӯзноманигорӣ монеа хоҳад шуд. Кумитаи ҳифзи рӯзноманигорон, ташкилоти байналмиллалӣи ғайриҳукуматӣ, ки штаб-квартирааш дар Нью-Йорк аст, парвандаи Павлюкро зеро назорати худ гирифт. Ҷамоҳангсози барномаҳои аврूपӣ ва осиемарказии кумита Нина Огн-янова изҳор намуд: «Ин тафтишот бе ҳамкорӣи дуҷониба бефоида меша-вад. Мо муфаттишони қазоқро даъват менамоем, ки кӯшишҳои худро бо ҳамкасбони худ аз Қирғизистон ҳам-моҳангсозӣ намоянд ва исрор ме-кунем, ки ҳукумати Қирғизистон ҳаматарафа мусоидат намоянд».

Ба хоҳиши тафсир додани вазъият нисбати ҳамла ба рӯзноманигорони қирғиз роҳбари хадамоти ҳам-таъсиррасонии котиботи президент Илим Карипбеков ба IWPR гуфт, ки ҳукумат озодии суханро дастгирӣ менамояд.

«Мо давлатро дар асо-сҳои демократӣ месозем ва озодии су-ханро ташвиқ карда, дастгирӣ менамо-ем, – гуфт ӯ. – Мо ҳавасманди он ҳас-тем, ки амнияти рӯзноманигорон таъ-мин карда шавад, ва ҳамаи ҳамлаҳо ба кормандони ВАО ошкор шаванд».

Карипбеков изҳор намуд, ки бо ҳамаи ҳодисаҳои ҳамла ба рӯзноманигорон мақомоти ҳифзи ҳуқуқ машғул ҳастанд ва котибот аз паси кори онҳо назорат мебарад. «Мо кӯшиш мекунем, ҷоме-аро оиди рафти тафтишот хабардор намоем, ва ҳамзамон даъват менамо-ем кӯшишҳои ҳамаи ҷонибҳои манфи-атдорро дар ҳалли мушкилӣ муттаҳид созем, – гуфт Карипбеков. – Мо аз медиаиттиҳодоҳо ба ивази гунаҳкорсо-зиҳои беасос нисбати ҳукумат, иқдо-мҳои мутақобилро интизор ҳастем ва

дар навбати аввал – пешниҳодҳо ва қарорҳои созандаро».

Танҳо дар моҳи декабр марги Павлюк ҳодисаи сеюм бо иштироки рӯзноманигор аз Қирғизистон гашт.

Александр Неграфов, хабарнигори агентии иттилоотии россиягии Росбалт дар Бишкек, дар пойтахти Қирғизистон декабри соли гузашта латукӯб шуда буд. Чанд рӯз пас, ба редаксияи рӯзномаи «Ош шами» дар ҷануби Қирғизистон дар шаҳри Ош, номае бо таҳдиду куниҳо ва тир аз автомати Калашников фиристода шуд.

Рӯзноманигорони мустақил Алишер Саипов ва Алмаз Ташиев бошанд солҳои 2007 ва 2009 мувофиқан кушта шуда буданд. Саипов, рӯзноманигори машҳур, ки дар Ош кор мекард, дар кӯча аз ҷониби шахси номаълум парронидида шуд. Ўзбеки этникӣ, ӯ асосгузори рӯзномаи ўзбекзабон бо номи «Сиёсат» буд, ки бо рӯшанандозии танқидии вазъияти ҳифзи ҳуқуқ дар Ўзбекистони ҳамсоя машҳур шуда буд. Тошиев, рӯзноманигори мустақил, ки бо якчанд агентҳои иттилоотӣ ва рӯзномаи қирғиззабон «Агим» кор мекард, вақте ба милисахона барои гирифтани шиносномаи нав ташриф овард, аз тарафи кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ латукӯб карда шуд. Аз паси ин кушторҳо касе ҷавобгарӣ набурд. Ғайр аз ин, ба Сиргик Абдилдаев – рӯзноманигори рӯзномаи «Репортер» ҳамла оварда шуд, ки дар натиҷа захмҳои сершумор бо корд расонида шуданд; Кайрат Биримкулов – рӯзноманигори ширкати давлатии телевизионӣ ҳамчунин латукӯб шуда буд; рӯзноманигори шабакаи телевизионии НБТ Гулмира Уметалиева, низ захмдор карда шуда, камераашро шикастанд; инчунин воқеанигори сиёсӣ Александр Князев, ки ўро ғорат намуда, ноутбук ва пулҳояшро бурданд.

Камаш шаш рӯзноманигор аз соли 2005 дар ҷустуҷӯи паноҳгоҳи сиёсӣ кишварро тарк карданд, зеро аз ҳаёти худ дар хатар буданд. Зимни суханони роҳбари ташкилоти ҷамъиятии «Журналист» Марат Токоев, ўро бештар хусусияти бераҳонаи ҳамлаовариҳои нигаронӣ мекунад ва ин ба тамоюл мубаддал гашта истодааст. «Ман гуфта наметавонам, ки шумораи ҳамлаҳо ба рӯзноманигорон зиёд шуда истодааст, вале яқин, ки – хусусияти онҳо тағйир меёбанд... Ҳучумҳо торафт бераҳмо-

на ва бепарда шуда истодаанд, ва дар натиҷа рӯзноманигорон ба беморхонаҳо афтода, ҳатто ҳалок мешаванд», – гуфт ӯ.

Токоев ибраз дошт, ки ташкилоти ӯ бо коршиносон аз Созмони бехатарӣ ва ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА), инчунин ҳуқуқшиносон, кормандони милиса ва рӯзноманигорон бо мақсади муайян сохтани шумораи аслии ҳамлаовариҳо ва маълум кардан, ки онҳо бо фаъолияти касбии қурбониён вобаста буд ё на, кор мебурд.

Вазъияти баамаломата Маркази САҲА дар Бишкекро водор сохт, ки амнияти рӯзноманигоронро яке аз афзалиятҳои соли 2010 гардонад.

Дар мусоҳиба барои IWPR Лилиан Дарий, ҷонишини сарвари Маркази САҲА дар Бишкек гуфт, ки ташкилоти ӯ «ният дорад барои таъсис додани муҳите, ки дар он рӯзноманигорон тавонанд кори худро бо тамоми масъулиятнокӣ, дар бехатарӣ иҷро кунанд ва аз чораҳои ҷазодиханда ва таҳдидҳо натарсанд, мусоидат намояд». Ӯ гуфт, ки миссияи САҲА дар нақша дорад ба рӯзноманигорон кӯмаки ҳуқуқӣ расонида, гуфтушндро дар ин масъала, байни табақаҳои васеи аҳолии дастгирӣ намояд. «Вобаста ба ин САҲА даъватҳои худро ба ҳукумати Қирғизистон барои батанзимдарории вазъияти мавҷудбуда, ки онро намояндаи САҲА оид ба масоили озодии ВАО бӯхронӣ номид, аз сари нав оғоз менамояд», – гуфт Дарий.

Токоев нисбати изҳороти САҲА-ро доир ба он, ки амнияти рӯзноманигорӣ яке аз афзалиятҳо мебошад пазиروي намуд, вале афзуд, ки мушкилӣ он вақт ҳалли худро меёбад, агар тамоми ҷонибҳо кӯшишҳои худро муттаҳид созанд. «Барои муқобилати нишон додан ба фишорҳои таҳдидӣ, рӯзноманигорон бояд муттаҳид шуда, ба нерӯи ягона табдил ёбанд», – гуфт ӯ.

Асил Осмоналиева,
Қирғизистон

ПАРВАНДА ОИДИ ШИКАНЧАДИҲИҶО ДАР ҚИРҒИЗИСТОН МЕТАВОНАД БА ЯК РАВАНДЕ ТАБДИЛ ЁБАД

Бекорсозии ҳукми суд, ки дар асоси иқрорҳои тавассути зӯрварӣ гирифташуда, метавонад дар мубориза бар зидди шиканчадиҳиҷо дастоварди тақдирсоз гардад. Вале боз лозим аст, ки барои зарари расонидашуда ҷуброн гирифта, таъқиби судии гунаҳкорон дар истифодабарӣ ва пинҳонкориҳои шиканчадиҳиҷо ба амал оварда шавад.

Парвандаи Павел Злобин, ки ўро милисаҳо дастгир карда, бо мақсади гирифтани нишондодҳои иқрорӣ латукуб намуданд, мутаассифона дар Осиёи Марказӣ ягона нест. Ба ҳар ҳол, сокини 37-солаи шаҳри Ош, дар ҷануби Қирғизистон ҳамчун шахсе, ки нисбати кормандони милиса ба суд даъво намуда, онҳоро дар истифодабарии шиканчадиҳиҷо нисбати ў айбдор намудааст, дар таърих дохил мешавад.

Злобинро дар савдои нашъа гунаҳкор мекарданд, вале Суди олий ўро беғуноҳ донист. Акнун ў аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, додситонӣ ва кормандони тиббӣ, ки дар бораи осебҳои ў хабар надоданд, ҷубронпулии зарари маънавий ба миқдори 5 миллион сом (қариб \$115 ҳазор) талаб дорад.

Пас аз он ки март соли 2008 Злобин дастгир шуда буд, ўро ба изолятори нигоҳдории муваққатӣ ҷойгир намуданд. Модари ў Валентина Злобина талотум бардошта, ба ҳомиёни ҳуқуқ муроҷиат намуд, ки даҳлат намоянд, зеро писари ўро шиканча доданд. Ташкилоти ҳифзи ҳуқуқи «Адолат» («Справедливость») барои гунаҳкоршуда вакили ҳимоякунанда пайдо кард, худи Валентина бошад, дар нақши «муҳофизати ҷамъиятӣ» – ҳимоятгари ғайрикасбӣ, ки мувофиқи қонунҳои Қирғизистон аз номи айбдоршаванда баромад карда метавонад, баромад кард.

«Писари маро чандин бор барои ҷиноятҳои дар ҳақиқат содиркардааш суд карда буданд, ва ман ягон бор ўро муҳофизат намекардам, - гуфт Злобина, дар муроҷиати худ ба «Адолат». – Вале нисбати он, ки ў на-

шъачаллобӣ кардааст, ман боварӣ надорам».

Дар рафти тафтишот Злобин дар гуноҳи худ иқрор шуд, вале дертар арзёбӣ намуд, ки нишондодҳои иқроршавандаро дар зер шиканчадиҳиҷо ва таҳдидҳо додааст. Октябри соли 2008 суди шаҳрии Ҷалолобод Злобинро беғуноҳ эътироф кард ва ҳамаи далелҳоро бар зидди ў ботил ҳисоб кард, зеро онҳо «бо вайронкунии меъёрҳои мурофиавӣ ба даст оварда шуданд». Худи Злобин нақл мекунад, ба Ҷалолобод барои коркобӣ омадааст ва дар кӯча кордиҳандаро интизор буд, вақте ба наздаш кормандони милиса наздик шуданд ва хоҳиш карданд, ки ҳуҷҷатҳояшро нишон диҳад. Ў бо худ ҳуҷҷат надошт ва ин сабаби он гашт, ки ўро ба милисахона барои муайян кардани шахсият бурданд ва дар он ҷо ўро дар нашъачаллобӣ гунаҳкор сохтанд. Тибқи гуфтаҳои муфаттиш, аз Злобин ду кило героин пайдо карданд, ки он дар пакети калони полиэтиленӣ воқеъ буд. Суди шаҳрӣ як қатор вайронкорихоро ошкор кард, ки дар рафти тафтишоти пешакӣ ба онҳо роҳ дода шуда буд. Дар суд ду духтар-шоҳидон изҳор намуданд, ки дар ҷои дастгиршавии Злобин воқеъ набуданд, ки ин чиз дар маводҳои парванда ишора шуда буд. Худи ҳамин шоҳидон, ки дар аввал муқобили Злобин

нишондод дода буданд, дар суд иқрор шуданд, ки нишондодҳояшонро аз рӯи диктаи кормандони милиса кардаанд ва муфаттишро аз иш пеш надидаанд, ки гӯё ў онҳоро дар рафти тафтишот пурсиш карда буд.

Новобаста аз далелҳои дастрасшуда ва ҳукмномаи судя Қамчибек Илиязов, додситонӣ дархост талаб намуд ва парванда ба дигар зина – ба суди вилоятии Ҷалолобод гузашт. Моҳи декабри соли 2008 суди вилоятӣ ҳукмномаи беаслро безътибор донист ва ба Злобин ҳукми аз озодӣ маҳрумшавиро ба мӯҳлати 16 сол баровард. Бо ёрии «Адолат» Валентина Злобина бо мактуби кушод ба президенти Қирғизистон Курмонбек Боқиев, додситони генералӣ ва роҳбари Суди Олий муроҷиат намуд, ки он дар ВАО инъикоси васеъ гирифт. Моҳи март соли 2009 Суди Олий ҳукмномаи суди вилоятиро бо сабаби «сохтакорона» дониста шудани парвандаи тафтишотӣ, бекор намуд.

Баъди барқарор намудани вичдони поки худ, Злобин ва аҳли оилааш бо барқарорсозии адолат машғул шуд. «Адолат» пирузӣ намуд, лекин мо бениҳоят ҷаҳд ва асаби зиёдро харҷ намудем, писарам қарор дод, ки зидди шахсоне ки парвандаи сохтакорона бофта, ҳангоми тафтишот ўро азоб доданд, қазоват барад», – гуфт Валентина.

Абдумалик Шарипов аз ҷамъияти «Адолат» гуфт, ки парвандаи Злобин бо сабабҳои гуногун ягона аст. «Аввалан, аз рӯи парванда пурра зафар ба даст овардем. Дуюм ин, ки ҳимоятгарон имконият пайдо

намуданд, ки муфатишонро бо моддаи истифода бурдани шиканча ба ҷавобгарӣ кашанд: дар парванда ҳукмномаи Суди Олӣ, хулосаи экспертизаи тиббӣ ва аз ҷама муҳимаш – хоҳиши қурбони шиканча муборизаро то охир бурдан, ҳаст», – гуфт ӯ. Яқум даври мубориза барои гирифтани ҷуброни зарар қонеъ карда нашуд. Моҳи ноябри соли 2009 суди шаҳрии шаҳри Ош дар ҷануби Қирғизистон қарор баровард, ки ба манфиати Злобина 50 ҳазор сом (тахминан 1200 дол. амрик.) рӯёнда шавад. Тарафҳо аз ин натиҷа қонеъ набуданд. Шӯъбаи қорҳои дохилии вилояти Ҷалолобод аризаи шикоятӣ дархости-ро дод, ҳамчунон ҷимояги Злобина низ талаб намуд, ки талаботи онҳо пурра қонеъ карда шавад. Ҳар ду шикоят ба суди вилоятии Ош равона карда шуданд. Ғайр аз талаб намудани рӯёндани ҷуброн, ҷимоятгар Саидкамол Аҳмадов ба прокуратураи вилояти Ҷалол Обод бо хоҳиши нисбати қор-мандони милитсия, ки Злобинро азоб доданд, гузаронидани тафтишот муроҷиат намуд. Прокуратура ба қушодани парвандаи ҷиноятӣ розигӣ надод ва даррасонид, ки қормандони милитсия «аллақай ҷавобгарии интизомиро бурданд».

Аҳмадов ин масъаларо ба майли худ мондани нест. «Мо тайёр ҳастем то Суди Олии ҷумҳурӣ расем, дар ҳолати лозимӣ то Кумитаи СММ аз рӯи ҳуқуқҳои инсон барои ҷазо додани қормандони милитсия, ки ба истифода бурдани шиканча нисбати Злобин гунаҳгоранд, расем, – гуфт ӯ. – Ғайр аз исботи истифодабарии шиканча, мо ҳукмномаи Суди Олиро дорем, ки он нисбати Злобин истифода бурдани шиканчаро тасдиқ менамояд». Дар Қирғизистон истифода бурдани шиканчаро ба шахсони дастгиршуда исбот намудан душвор аст. Моддаи манъ кардани шиканча ба қонунгузори ҷиноӣ соли 2003 ворид карда шуд, лек аз рӯи гуфтаҳои Шарипова, то ҳол ягон касро аз рӯи ин модда ба ҷавобгарӣ накашиданд. (Муфассал

оиди ин масъала аз рӯи нишони Қирғизистон хонед: Умедҳо ба қонунгузори сахтгирона нисбати истифодабарии шиканча.)

«Мо умед дорем, ки парвандаи Злобин яқум қорест, ки қормандони милитсия барои истифодабарии шиканча ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд, – гуфт Аҳмадов. – Барои ин мо ҷамаи имкониятҳоро дорем. Фақат иродаи сиёсии роҳбарони давлат намерасад, то ки модда дар бораи шиканча амал намояд».

Иля Лукашов, Қирғизистон

ТОҶИКИСТОН: ҲОМИЁНИ ҲУҚУҚИ ТОҶИКИСТОН ТАЛАБ ДОРАНД, КИ ИНСТИТУТИ БАҚАЙДГИРӢ БЕКОР КАРДА ШАВАД

Ба ақидаи мунаққидон, системаи шӯрави бақайдгирӣ бояд барҳам дода шавад.

Ҳомиёни ҳуқуқи Тоҷикистон маъракаи барҳамдиҳии қайди ҳатмиро барои истиқомат кардан гузаронида истодаанд, ки ба ақидаи онҳо ба ҳуқуқи асосии озодии ҳаракат муҳолиф аст.

Ҳанӯз тирамоҳи гузашта дар маҷлиси минтақавии Шӯбаи институтҳои демократӣ ва ҳуқуқҳои инсонии ОБСЕ дар Варшава офиси Тоҷикистонӣ оид ба ҳуқуқҳои инсон ва риояи қонуният ба барҳам додани бақайдгирӣ аз рӯи ҷои истиқомат даъват менамуд.

Зимни гуфтаҳои ҳуқуқшиносии ин ташкилоти ҳуқуқӣ, Сергей Романов, аз лаҳзаи гузаштани ин маҷлиси ОБСЕ дар системаи мазкур, ки ба андешаи ӯ, хилофи Сарқонун аст, кам чизе тағйир ёфтааст.

Мардуме, ки дар ҳудуди Тоҷикистон истиқомат мекунанд, бояд дар шӯбаи маҳаллии милиси «бақайд» гирифта шаванд, яъне нишонаи расмӣ худро дар бораи ҷои истиқомат қонунӣ гардонанд. Бақайдгирӣ ин як мӯҳре дар шиноснома буда, барои ба кор даромадан, ба мактаб дохил кардани кӯдакон, инчунин дигар шаклҳои робитаи байни шаҳрвандон бо институтҳои давлатӣ лозим аст.

Институти бақайдгирӣ дар замони Иттиҳоди Шӯравӣ барои назорати ҳаракати аҳоли ва махсусан пешгирӣ намудани муҳоҷирати оммавии аҳолии деҳот ба шаҳрҳо таъсис ёфта буд.

Чунин тамоюл ҳанӯз дар Тоҷикистони соҳибистиқлол боқӣ мондааст, ки пойтахти он – Душанбе мардикоронро аз деҳот барои пулкоркунӣ ҷалб менамояд.

Онҳое ки бахташон тофт, бақайд монда метавонанд ба шарте, ки дар шаҳр хешу таборе доранд ва метавонанд ба онҳо ҷойи истиқомати доимӣ пешниҳод намоянд ва ё онҳо имконияти харидорӣ намудани манзил дошта бошанд. Вале аксарият новобаста аз он ки сокини ягон деҳаи дурдаст ҳастанд ва қайди шаҳр надоранд дар инҷо зиндагӣ ва кор мебаранд.

Набудани қайд ҳамчун ҷинойт баҳо дода шуда, милиси ӯҳдадор аст, ки тафтиши ҳуҷҷатҳоро гузаронад ва шахсонро аз рӯи нишонии ишорашуда, ё тамоман ягон қайд надоштаре маълум гардонад.

Барои надоштани қайд шаҳрвандони Тоҷикистон ва хориҷиён бояд ба андозаи 37 доллари ИМА

ҷарима супоранд, дар ҳоле, ки кордиҳандагон, дар сурати ба кор қабул кардани шаҳрвандони ба қайд гирифтанишуда, бояд 160 доллар ҷарима супоранд. Чунин андозаҳои ҷарима барои кишваре, ки маоши миёнааш 60 долларро дар як моҳ ташкил мекунад, хеле гарон аст.

Дар таҷриба қонунвайронкуниҳо вобаста ба қайдгирӣ, сарчашмаи фойданоки даромад барои кормандони милиси мебошад, ки намояндагони он мувофиқи хоҳиши худ метавонанд одамонро дастгир на-

муда, танҳо пас аз гирифтани пора озод намоянд.

Абдуҳалими 37-сола ба IWPR нақл кард, ки соли гузашта аз деҳаи худ дар шимоли кишвар – вилояти Суғд ба пойтахт омадааст, зеро дар он ҷо кор набуд. Дар Душанбе ӯ ҳамчун ус-тои барқ ҷои кор ёфта, хонаеро ба иҷора гирифтааст.

Рӯзе ба хонааш нозири минтақавӣ ҳозир шуда, маълум кард, ки Абдуҳалим ва оилааш бе қайд истиқомат доранд. Ӯ Абдуҳалимро ба шӯбааш бурд, ва-

ле баъдтар, ба ивази пора ба андозаи 11 доллар ҷавоб дод.

Ба соҳиби хона низ лозим омад, ки расман ҷарима супорад, зеро оилаи Абдуҳалим бе шартномаи ичора дар хонааш истиқомат менамуданд ва бинобар ин, онҳо маҷбур шуданд аз онҷо кӯчанд.

Артури 20-сола низ ба IWPR дар бораи душвориҳои худ вобаста ба гирифтани қайд нақл намуд. Артур бо сабаби дар синни 15-солагаш ба мӯҳлати 2,5 сол ба муассисаи ислоҳоти барои дуздӣ афтодана, сари вақт шиноснома гирифта натавонист.

Ҳоло бошад, мегӯяд Артур, ӯ наметавонад шиноснома гирад, зеро барои ин қайд надорад, ки онро низ ӯ барои надоштани шиноснома гирифта натавониста буд.

«Як ҳалқаи сарбаста ба амал омадааст ва ман ҳатто намедонам чӣ бояд кард», – ботаассуфона мегӯяд Артур.

Айни ҳол, ӯ муваққатан дар хонаи дӯстонаш зиндагӣ карда, ният дорад шиносномаашро тавассути пора ба даст орад. «Ба ман гуфтанд, ки беҳтараш ба корманди шиносномадиҳӣ пора диҳам, сипас қалбаки дар ягон хобгоҳ худро ба қайд гирам, – мегӯяд ӯ. – Ин умеди охири ман аст».

Мунаққидони системаи мазкур мегӯянд, он хилофи Сарқонуни Тоҷикистон, озодии ҳаракат ва интиҳоби ҷойи истиқомат, инчунин Пакти байналхалқӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ аст, ки Тоҷикистонро ба тасвиб расонидааст.

Сайидақрам Ёров, корманди мақомоти қорҳои дохила, ки қариб 10 сол дар системаи шиносномадиҳӣ қор кардааст, бо он нукта розӣ аст, ки системаи мазкурро тағйир додан лозим аст.

«Дар таҷрибаи байналхалқӣ чунин мафҳуми – қайд вуҷуд надорад, – мегӯяд ӯ, – ва дар аксар кишварҳои олам усули огоҳкунии қайди шаҳрвандон истифода бурда мешавад».

Ҳуқуқшинос Абдуқаноми Юсуфов бо он розӣ аст, қайди ҳатмӣ таҷрибаи кӯҳнашуда буда, ба ҳар сурат ба ҳукумат маълумоти аниқӣ онро, ки кӣ дар қучо истиқомат дорад, намедиҳад.

«Аксари шаҳрвандони мо аз рӯи як суроға ба қайд гирифта шуда, дар асл тамоман дар дигар ҷо истиқомат мекунанд», – мегӯяд Юсуфов.

Вале системаи бақайдгирӣ тарафдорони худро низ дорад ва онҳо таъкид менамоянд, ки чунин институт барои нигоҳдории тартиботи қонуни зарур аст.

«Садҳо одамон ҳар ҳафта ба Душанбе меоянд. Дар қатори онҳо шахсони гузаштаи ҷиноидошта низ буда метавонанд, – мегӯяд вакили парламони Тоҷикистон Галлия Рабиева. – Назорат бурдан аз паси чунин одамон дар ҳоле осонтар аст, вақте милиса медонад, ки онҳо дар қучо истиқомат доранд ва бо чӣ қор машғул ҳастанд».

Он чиҳатро, ки институти бақайдгирӣ озодии касеро маҳдуд месозад, Рабиева инкор менамояд ва таъкид менамояд: «Шаҳрвандони мо метавонанд озодона аз як қанори кишвар ба дигар сафар кунанд ва дар ҳама ҷо ба қор дароянд».

Корманди милиса, ки худро муаррифи қардан нахост, ба IWPR чунин изҳор дошт, тарс аз ҷиноятқорӣ ва кӯҳнапарастӣ, метавонанд пеши роҳи ислоҳоти системаи мазкурро гиранд.

«Ба бекор намудани институти бақайдгирӣ андешаронии мансабдороне ҳалал мерасонанд, ки ҷонибдори ҳама боқимондаҳои шӯравӣ буда, чунин мешуморанд, гӯё он аз ҳама беҳтар аст», – иброз дошт ӯ.

Наргис Ҳамробоева – рӯзноманигори агентии иттилоотии Тоҷикистон «Asia-Plus», Нафиса Писаречева – рӯзноманигоре, ки аз тренингоҳи IWPR дар Тоҷикистон гузаштааст

ТОҶИКИСТОН: НИГАРОНИ АЗ ИТТИҲОМОТ БАР ЗИДДИ РӯЗНОМАҲО

Тибқи суханони мушоҳидони матбуотӣ, як қатор парвандаҳои ҷинойӣ бо айбдоркунӣ ба тӯҳмат, ҳамчун амалиёти мувофиқашуда бар зидди се нашрия, пеш аз интиҳобот ба назар мерасад.

Даъвоҳо бо айбдоркунӣ ба тӯҳмат нисбати рӯзномаҳои маъмули Тоҷикистон як нигарониеро ба миён оварданд, ки ҳукуматдорон хомӯш кардани матбуотро дар арафаи интиҳоботи парламонӣ, ки 28 феврал таъйин шудааст, кӯшиш доранд.

Мурофияи нахустини парванда бар зидди рӯзномаҳои «Азия-плюс», «Фараж» ва «Озодагон» пас аз кӯшишҳои нобарори ба мусолиҳа расидан, ба 23 феврал таъйин шуд. Дар ин муурофияи судӣ аҷибаш он аст, ки се даъвогар – худ судья буда, ду нафарашон – судьяи Суди Олӣ мебошанд.

Судьяҳо ба сифати товони зарари аз ин рӯзномаҳо дидашон зиёда аз 1,2 миллион доллар талаб доранд. Ба гуфти айбдоркунандагон, ин нашрияҳо нишастии матбуотиеро, ки моҳи гузашта вакили Ҳимоякунандаи як гурӯҳ шаҳрвандоне, ки соли пеш ба ри-

швахӯрӣ айбдор шуда буданд, рӯшан намудаанд ва бо ин амал ба шаъну шарафи судьяҳо латма задаанд. Яке аз даъвогарон – судьяи Суди Олӣ Нур Нуров талаб намуд, ки фаъолияти ин рӯзномаҳо то анҷомёбии муурофияи судӣ манъ карда шавад.

26 январ, се рӯз пеш аз он ки ба нашрияҳо даъво пешниҳод шуд, суди шаҳри Душанбе даъво бар зидди рӯзномаи «Пайкон»-ро тасдиқ кард ва ҳукм баровард, ки ин рӯзнома қариби 70 ҳазор доллар ҷарима пардохт намояд. Нахустин ҷарима ҳанӯз моҳи октябр баста шуда буд, вақте ки Агентии

давлатии стандартикунонӣ, метрология ва нозироти тичоратӣ дар муруфиаи судӣ оид ба тўҳмат ҳақ баромад: сабаби даъво он буд, ки ҳафтанома мактуби кушодро аз соҳибкорон бо танқид нисбати агентӣ дар саҳифаҳааш ҷой намуда буд.

Ҳамчунин, 26 январ Вазорати кишоварзии Тоҷикистон ба дигар рўзномаи кишвар – «Миллат» таҳдид намуд, ки барои мақолаи тўҳматангези бадномкунанда оиди ришвахўриҳо, ки моҳи декабр нашр шуда буд, ба суд даъво мебарад, товони зарарро ба миқдори 230 ҳазор доллар талаб мекунад.

Ин гирудорҳои судӣ бо иштироки рўзномаҳои соҳиббўтиром ва озодфикр эътирози ташкилотҳои маҳаллӣ ва байналмилалиро ба миён овард; бархе аз онҳо чунин мешуморанд, ки ин ҷо кўшиши мувофиқашудаи муттаҳам кардани матбуот дар арафаи интиҳоботи парламонӣ ҷой дорад.

«Ҳукуматдорони Тоҷикистон системаи судиро барои таҳдид ба ВАО-и мустақил бояд бас кунанд», – қайд кард ташкилоти «Хабарнигорони беварҷад» (Reporters Without Borders), ки барои озодии суҳан дар тамоми ҷаҳон ҷаҳд мекунанд, 1 феврал дар изҳороти худ нисбати амалҳое, ки бар зидди панҷ рўзнома пеш гирифта шудаанд.

Як ҳафта пас, Миклош Харашти, намоёндаи САҲА доир ба масоили озодии васоити ахбори омма, муруфиаҳои су-

ба саволҳои рўзноманигорон вакили ҳимоятгар Солеҳ Ҷўраев посух медиҳад, ки мактуби дар матбуот нашршудаи ӯ боиси даъвогарӣ шудааст.

диро, ки мансабдорони зинаҳои болоӣ дар Тоҷикистон оғоз намудаанд, «кўшишҳои хатарноки муқаррар кардани сензура» номид.

«Барои он ки ВАО ҳуқуқи паҳн намудани ахборро комилан истифода бурда тавонанд, онҳо набояд барои нашр ё гузориши изҳоротҳое, ки сарчашмаашон маълум аст, ҷавобгўй бошанд», – иброз дошт ӯ.

Кумитаи ҳифзи рўзноманигорон аз Нью-Йорк (CPJ) қайд кард, ки подоши зараре, ки даъвогарон аз рўзномаҳои «Азия-плюс», «Фараж» ва «Озодагон» мегиранд, метавонанд нашрияҳоро муфлис гардонанд.

«Он далел, ки даъвогарон дар ин кор судяҳои бонуфуз ҳастанд, боиси нигарони матбуоти мустақил мегардад», – изҳор намуд Нина Оғнинова, ҳамоҳангсози барномаҳои аврупоӣ ва осиемарказии Кумитаи ҳифзи рўзноманигорон.

Гурўҳи медиа ТҲҲ-ҳои Тоҷикистон ҳамчунин нигарони худро нисбати афзудани шумораи парвандаҳои судии «гаронбаҳо» бар зидди нашрияҳои мустақил изҳор намуда, огоҳ мекунанд, ки ин боиси боз ҳам бештар маҳдудшавии озодии ВАО шуда метавонад.

Раиси Ассотсиатсияи Мустақили ВАО-и Тоҷикистон (НАНСМИТ) Нуриддин Қаршибоев, ба CPJ гуфт, ки ба ақидаи ӯ, қонунҳо дар бораи тўҳмат дар доираи маъракаи ҳукуматдорон доир ба фурўнишони ВАО-и раванди танқидкунандадошта, дар арафаи интиҳобот истифода бурда мешавад.

Ба гуфтаҳои ӯ раиси Иттиҳоди рўзноманигорон Акбаралӣ Сатторов розӣ аст.

«Ба ҳар ҳол ин фишороварӣ ба озодии суҳан аст. Махсусан дар арафаи интиҳобот, – гуфт ӯ. – Илова бар ин, даъвогарон ягон одамони муқаррарӣ не, – балки судяҳо, вазоратҳо ва кумитаҳои давлатӣ мебошанд».

Мухтор Боқизода, раиси «Ҳазинаи хотираи рўзноманигорон» ёдовар мешавад, ки моҳи январ соли 2005 – як моҳ пеш аз интиҳоботи охири парламонӣ – ўро ба истифодабарии ғайриқонунии нерўи барқ дар матбааи хусусӣ айбдор намуданд. Он вақт ӯ дабири «Нерўи Суҳан» буд – рўзномае, ки ҳукумат ва президентро танқид мекард. Дар натиҷа матбааро маҳкам

карданд ва соли дигар «Нерўи Суҳан» дигар аз нашр баромада натавонист, зеро ягон матбааи давлатӣ бо ӯ кор бурдан нахост.

Дар мусоҳибаи худ барои IWPR додситон Нуров он ҷиҳатро, ки парванда дар бораи тўҳмат тобиши сиёсӣ дорад инкор намуда, таъкид мекунад, ки ӯ ва ҳамкасбони ӯ ҳамчун шахсони хусусӣ амал кардаанд.

«Мо даъво пешниҳод кардем, вале ин маънӣ надорад, ки парвандаҳо ба фоидаи мо ҳал меёбанд», – гуфт Нуров.

Вале медиафаъолон ва таҳлилгарон таъкид доранд, ки парвандаҳо оид ба тўҳмат ба як тамоюл мубаддал шудаанд.

«Вазъият хеле ташвишовар буда, агар пеши роҳи ин тамоюл гирифта нашавад, ба маҳдудсозии ВАО ва афзоиши худсензура байни рўзноманигорон оварда мерасонад», – гуфт Қаршибоев ва афзуд, ки рўзноманигорон зеро хатар барои он мондаанд, ки «маълумоти аз ҷиҳати ҷамъиятӣ муҳимро паҳн кардаанд ва вазифаи касбии худро иҷро менамоянд».

Сиёсатшинос Парвиз Муллоҷонов чунин мешуморад, ки ҳукумат нисбати васоити ахбори оммае, ки мансабдоронро танқид мекунанд, назари хуб надорад.

«Афзоиши мустақилияти матбуот норозигӣ ва истинкори доираҳо ва шахсони муайянро бармеорад, – гуфт ӯ. – Фишороварӣ ба матбуот аз ҳар кунҷу қанори ин доираҳо ба таври марҳилавӣ зиёд мешавад ва ба нигоҳи аввал чашмнорас аст; вале маълум аст, ки дер ё зуд он ба таври тезтунд зуҳур мекунад».

5 феврал дар Душанбе дар рафти мизи муддавар, ки аз ҷониби IWPR дар ҳамбастагӣ бо НАНСМИТ баргузор шуда буд, медиакоршиносон, ҳуқуқшиносон ва ҳуқуқшифзкунандгон мушқилиҳое, ки бо он ВАО-и мустақил дучор мегарданд, муҳокима намуданд. Аз рӯи натиҷаи мизи муддавар қарори ташкил кардани гурўҳе, ки ба рўзноманигорон, махсусан ба онҳое, ки бо парвандаҳо дар бораи тўҳмат дучор мешаванд, барои кўмаки ҳуқуқӣ расондан, қабул карда шуд.

Аслибегим Манзаршоева ва Зарина Эргашева, Душанбе

БО ТАҲДИД НАМУДАНИ РЎЗНОМАНИГОРОН ҲУКУМАТДОРНИ ЎЗБЕК НИЯТ ДОРАНД, НАВИШТАНИ ҲАҚИҚАТРО БА ОНҲО МАНЪ КУНАНД

**Фишори
афзудаистода
нисбати
рўзноманигорони
мустақил тарси
ҳукумати ўзбекро
пеши ахбори
объективӣ
нишон медиҳад.**

14 январ агентии иттилооти осие-марказии Ferghana.ru хабар дод, ки додситонии шаҳрии Тошканд як қатор пурсишхоро бо якчанд рўзноманигорони мустақил дар Ўзбекистон гузаронидааст. Шаш хабарнигорро барои пурсучӯ Баҳром Нурматов, ёвари додситони Тошканд даъват намуд. Вале ду нафар бо сабаби пешниҳод накардани огоҳнома аз рафтан саркашӣ карданд. «Дар додситонӣ ба ҳар як рўзноманигор маълумотномаи аз рӯи онҳо ҷамъовардашударо бо мақолаву гузоришҳо, инчунин тарҷумаи ҳоли муфассал ва дигар ҳуҷҷатҳо нишон доданд, – менависад нашрия. Ёвари додситони шаҳри Тошканд хабар дод, ки ин маводҳо ба ӯ аз Хадамоти амнияти миллӣ (ХАМ) ва Вазорати корҳои хориҷии Ўзбекистон дода шудаанд».

Зимни суханонии рўзноманигорон, корманди додситонӣ ба баъзе хабарнигорон далелҳои каммаълумро аз

тарҷумаи ҳолашон истинод оварда, ҳамаи таҳаллуҳроеро, ки зери онҳо мақолаҳо нашр шудаанд, номбар кард ва фаҳмидан хост, ки ба кадом масс-медиаҳои хориҷӣ хабарнигорон кор мекунанд, оё ба конфронсҳои байналмиллалӣ сафар кардаанд ва аз кӣ ва сари чанд вақт онҳо интиқолҳои пулӣ мегиранд.

Сид Янишев, хабарнигори мустақил ба мавзӯи ҳамкории ӯ бо веб-захираҳои хориҷӣ пурсучӯӣ карда шуд.

«Инчо чунин мешуморанд, ки мақолаҳои шумо тамоюлноқ, ғайриобъективӣ ва таҳқиқкунандаи роҳбарияти кишвар мебошанд», – истинод меорад ferghana суханони ёвари додситонро. Рӯзи дигар, 8 январ, боз як хабарнигори мустақили Тошканд, Алексей Волосевич барои сӯҳбати пешгирикунанда ба додситонӣ даъват карда шуд. «Ба Нурматов (ёвари додситони Тошканд)

тахминан худи ҳамон маълумотҳо лозим буданд, – нақл кард ӯ, – инчунин зери кадом таҳаллуҳро ман менависам, ба хориҷа сафар кардаам ё на ва бо Uznews.net ва IWPR ҳамкорӣ кардаам ё на? Аз афташ, ин ду ВАО барои онҳо аз ҳама даҳшатовар ҳастанд».

Воқеанигорони NBCA, ки дар дохили кишвар ва берун аз он пурсиш шудаанд, мепиндоранд, ки ҳавасмандии афзудаи хадамотҳои махсус нисбати рўзноманигорони мустақил бештар бо нақши афзуншавандаи рўзноманигории бархат (онлайн), мунташир намудани шумораи зиёди маводҳои таҳлилий дар бораи Ўзбекистон дар шабакаи интернет, ки аз сензура намегузаранд, ҳарчанд матбуоти дохила тафтишоти муфассали ғоявиро мегузаранд.

«Дар Ўзбекистон якчанд рўзноманигоре ҳастанд, ки ҳаёти худро зери хатар гузошта, барои интернет-сомонаҳо мақолаҳо менависанд, – меғӯяд хабарнигори Ozodlik, хадамоти ўзбекии RFE/RL. – Ва имрӯз, иттилооти мустақил аз Ўзбекистон новобаста ба назорати шадиди ҳукуматдорон дастрас мегардад. Наздики ҳафт миллион муҳочирони ўзбек доимо маводҳоро дар Интернет мехонанд, фаъолона дар форумҳо иштирок менамоянд, танқиди худро менависанд. Ҳукумат метарсад, ки одамон берун аз ҳудуди Ўзбекистон хуб огоҳманд ҳастанд..., бинобар ин фишороварӣ ба он рўзноманигорон рафта истодааст, ки ин маълумотро ирсол мекунанд».

Волосевич ҳамчунин ба хавотирии ҳукуматдорон нисбати «нақши афзун-

шавандаи» ВАО-и электронӣ ишора намуд. Бинобар ин, ӯ қайд мекунад, ки хадамотҳои махсус «тозагардони» қаторҳои рӯзноманигоронро мегузaronанд. «Чунин таҳқиқи оммавии рӯзноманигоронро дар Ўзбекистон ман дар хотир надорам», – гуфт ӯ. Воқеанигори медиа дар Тошканд инчунин қайд кард, ки аксари хабарнигорони ба бозпурсӣ даъват шуда, маҳз дар рӯзноманигории интернет ихтисоснокӣ доранд. «Маълумоти онҳо бо сабаби паҳншавии босуръати Интернет торафт серталаб мегардад, – мегӯяд ҳамсӯҳбат. – Ва азбаски аз кор ҳолӣ кардани рӯзноманигори интернетро ё ба кордиҳандаи ӯ фишор овардан имконнопазир аст, барои бас кардани фаъолияти барои ҳукуматдорон номақбул, таъсиррасонӣ бо роҳи таҳдид, боқӣ мемонад».

Тошпӯлот Юлдошев, сиёсатшиноси ўзбек дар ҳичрат, гуфт, ки сӯҳбатҳои

пешгирикунанда бо рӯзноманигорон дар додситонӣ барои онҳо ҳамчун «як навъ огоҳкунӣ» мебошад. «Зеро он ҳақиқати яқин, ки ҳоло дар Интернет дар бораи Ўзбекистон интишор мешавад, ба ақидаи ҳукумат, ҳамаи он чиро, ки онҳо мегӯянд, безъятибор мегардонад ва ба ин ҷанги иттилоотӣ онҳо ҳоло муқобилат нишон дода наметавонанд. Акнун танҳо интизор шудани зӯроварӣ нисбати онҳое, ки менависанд, боқӣ мемонад», – гуфт ӯ. Рӯзноманигор аз шимолӣ кишвар дар хатар аст, ки таъқиботҳои муаллифони мустақил аз ҷониби иттиҳоди ҷаҳонӣ ноҳида мемонад. «Барои оғози паҳнкунии фаъолнокии рӯзноманигорон ҳукуматдорон вақти хеле мусоидро интиҳоб кардаанд, – қайд мекунад Наумов. – Фарб ва Шарқ бо сабабҳои гуногун некбинии худро ба Тошканди расмӣ намоиш медиҳад».

27 октябр дар маҷлиси сарварони муассисаҳои беруни сиёсии кишварҳои Иттиҳоди Аврупо барои фасхи тасвибҳои охири бар зидди Ўзбекистон қарор қабул карда шуд. «Бо хоҳиши ҳавасмандгардони ҳукумати Ўзбекистон барои иқдомҳои минбаъдаи аҳамиятнок, ки барои мустаҳкамгардони волюяти ҳуқуқ ва вазъият бо ҳуқуқҳои инсон нигаронида шудаанд, инчунин бо назардошти ўҳдадорҳои онҳо, шӯрои (намояндагони ИА) қарор гирифтанд, ки маҳдудиятҳои боқимондари таҷдид надиханд», – қайд мешавад дар иттилооти хадамоти матбуоти Шӯрои ИА.

Воқеанигорони NBCA вақт қайд намуданд, ки содалавҳона бовар кардан, ки фасхи пурраи тасвибҳои Иттиҳоди Аврупо зидди Ўзбекистон ҳамчун ҳавасмандгардонӣ барои беҳбудшавии вазъияти ҳифзи ҳуқуқ дар кишвар мегардад.

ҲОМИЁНИҲУҚУҚИ ТУРКМАН УМЕДИ ХУДРО АЗ ДИПЛОМАТИЯИ ҒАРБ НАКАНДААНД.

*Париж дар
гуфтушунидҳо
бо Ашхобод бояд
бештар сахтгир
бошад, мегӯянд
ҳомиёниҳуқуқ*

1 феврал боздиди расмии серӯзаи президент Қурбонгули Бердимухамедов ба Фаронса оғоз ёфт, ки дар рафти он гуфтушуниди ҳайати туркманӣ дар ҳукумат ва парламент, инчунин бизнес-форум бо иштироки ширкатҳои калоне, ки дар васеъгардонии робитаҳои иқтисодӣ ҳавасманд ҳастанд, баргузор хоҳад шуд.

Пеш аз боздид ба Париж, муборизони туркманӣ барои ҳуқуқҳои инсон ва намояндагони ташкилотҳои байналмиллалӣи ҳифзи ҳуқуқ бо Эрик Миллет, ҷонишини директори Департаменти Қафқоз ва Осиёи Марказӣ, ва Оливер Ҷерот, ҷонишини роҳбари Департаменти ҳуқуқҳои инсон ва масоили башардӯстонаи Вазорати қорҳои хориҷии Фаронса вохӯрданд. «Мо президенти Фаронса Николя Саркозиро дар ҷараёни вохӯрӣ бо президент Қурбонгули Бердимухамедов бардоштани масъалаи ҳуқуқҳои инсонро ва боисророна тавсия додани беҳгардонии вазъиятро вобаста ба риояи онҳо, рӯ ба ҷониби фаъолон гардонида, оғоз кардани гуфтушунидро, даъват намудем», – нақл кард NBCA Тоҷигул Бегмедова, сарвари Хазианаи Хелсинки оид ба ҳуқуқҳои инсон аз Булғория дар Туркманистони, ки дар вохӯрӣ иштирок дошт.

Ғайр аз ин, намояндагон ва ҳомиёниҳуқуқ аз Лигаи ҳуқуқҳои инсон, Human Rights Watch, Федератсияи байналмиллалӣи ҳуқуқҳои инсон, Хабарнигорони бесарҳад ва Хазианаи Хелсинки дар Туркманистон, барои рӯзноманигорони фаронсаӣ нишастии матбуотӣ баргузор намуданд.

Соли 2007 бо омадан ба сари ҳокимият, пас аз вафоти сарвари авторитарӣ Сафармурод Ниёзов, президент Қурбонгули Бердимухамедов аз либерализатсиякунони эҳтимолӣ ваъда карда, принсипи зеринро эълон намуд: «Давлат барои инсон». Ҷамчунин ӯ ёздаҳ нафарро авф кард, ки дар қатори онҳо маҳбусони вичдонӣ ва муҳолифони речаи пештара буданд ва таҳия намудани Барномаи миллии ҳуқуқҳои инсонро оғоз кард. Вале дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқ тағйиротҳои чашмрас ба амал наомаданд, дар маҳбасхонаҳои туркманӣ то ҳол маҳкумшудагони сиёсӣ қарор доранд, дигарандешӣ таъқиб карда мешавад, озодии ҳаракат сахт маҳдуд аст, дар кишвар матбуоти мустақил нест, ҳамаи ВАО дақиққорона аз

сензура мегузарад ва ба ҳукуматдорон итоат мекунанд, ТҒҲ-ҳои мустақил бошанд, ба қайд гирифта намешаванд.

То ҳоли ҳозир, зимни гуфтаҳои Бегмедова, нӯҳ маърузачиёни махсуси СММ ба Туркманистон рухсатнома (виза) гирифта наметавонанд.

Коршиносон қайд мекунанд, ки робитаи фаъоли иқтисодии Ашхобод ва Париж, иштироки ширкати сохтмони фаронсавӣ «Буиг» дар созишномаҳои калони туркманӣ ғояҳои ҳифзи ҳуқуқи баргузашта метавонад, вале беҳардони вазъият имконпазир аст. «Барои ислоҳ кардани ҳабогиҳо, ба ҳукуматдорони туркман иродаи сиёсӣ лозим аст, мо инро мефаҳмем, – давом медиҳад Бегмедова, – бинобар ин, ба дипломатони фаронсавӣ пешниҳод кардем, ки ҳамаи ваъдаҳои Бердимухаммедовро омӯхта, ба ӯ кӯмак расонанд, ки онҳоро ба ҳаёт мутобик гардонад. Масалан, фаългардонии барномаҳо доир ба мубодилаи донишҷӯён, ҳуқуқшиносон, духтурон, рӯзноманигорон, то ки сатҳи касбии кадрҳои маҳаллӣ баланд бардошта шавад».

Дигар ҳомиёни ҳуқуқ ҳамчунин гуфтанд, ки мавқеи кишварҳои Иттиҳоди Аврупо нисбати ҳуқуқҳои инсон дар Туркманистон «хеле суст» аст, вале агар хоҳиш дошта бошад, ба пешравии бештар ноил гаштан мумкин аст.

Масалан, Ашхобод доимо Машварати ҳарсолаи андозагирии инсонро аз ҷониби САҲА, дар куҷо кишварҳо – аъзоён доир ба иҷрошавии ўҳдадорихо дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи ҳисобот медиҳанд, беътибор мемонад. Имкон дорад, тавассути гуфтушунидҳои дипломатӣ Туркманистонро маҷбур созанд нисбати ин масъала бодикқаттар бошад.

«Имрӯз Фаронса имконияти олиҷаноби ислоҳ кардани онро дорад», – гуфт Суҳаир Белхассен, президенти Федератсияи байналхалқии ҳуқуқҳои инсон.

Вячеслав Мамедов, сардори Иттиҳоди Демократӣ ва Шаҳрвандии Туркманистон аз Нидерланд ҳамчунин мешуморад, ки «аз нуқтаи нарахтӣ ба ҷунбиш даровардан» ва ба сиёсати таъкиботии ҳукуматдорони туркман хотима бахшидан, танҳо қудрати дипломатияи ғарбӣ мебошад. «Агар дастгирии васеъи байналмиллалӣ набошад, ин мақсад ба даст оварда намешавад», – хулоса намуд ӯ.

*Тоçигул Бегмедова, сардори
Ҳазинаи Туркманӣ Хелсинкии
ҳуқуқҳои инсон.*

*Намойндагони ташкилотҳои байналмиллалӣ
дар нишастии матбуотӣ дар Париж.*

*Аксҳоро ба IWPR Силвия Лассаре, рӯзноманигори
мустақили фаронсавӣ пешкаш намуд.*

НОРОЗИГӢ АЗ МАЪРАКАИ ҲУКУМАТДОРНИ ТУРКМАН ОИДИ КҶЧОНИДАНИ ХОНАҲОИ ИСТИҚОМАТӢ

Со-
кинони
Туркманис-
тон, ки манзилҳо-
яшон барои сохтмони
лоиҳаҳои нав вайрон карда
шудааст, мегӯянд, ки мансабдорон
аз баҳонатарошиҳои бюрократӣ истифода
бурда, аз пардохтани ҷубронпулии мувофиқ ба-
рои нобуд сохтани хонаҳояшон саркашӣ менамоянд.
Танҳо баъзеи онҳо омода ҳастанд, ки ба ҳукумат муқобилат
намоянд ё дастгирии ҳомиёниҳуқуқро дар хориҷа ҷустуҷӯ кунанд,
дигарон бошанд, аз тарси ба таъқибот гирифта шудан, хомӯшанд. Со-
кини пиронсоли Ашхобод, ки номи худро муаррифӣ кардан нахост, бо ашк дар
чашмонаш ба хотир меорад, ки чӣ тавр ӯ ва ҳамсояҳояшро маҷбур сохтанд каме пеш
аз Соли нав, вақте кӯчонидани биноҳо оғоз ёфт, хонаҳояшонро тарк намоянд. «Хонаҳои
моро вайрон карда, моро аз инҷо мекӯчонанд», – гуфт ӯ ва илова кард, ки пештар дар хонае бо
қитъаи хурдакаки замин дар назди бозори марказии пойтахт зиндагӣ мекард. Ба ӯ ҳуҷраи хурдака-
кро дар шаҳраки нави Ашхобод ҷудо карданд, вале ягон
хел ҷубронпулиро бар ивази фарқияти андозаи манзили аз
даст додааш ва қитъаи замин ба ӯ надоданд. Ба ҳар ҳол,
ин зан мепиндорад, ки нисбат ба дигар одамони бехонаву
дар монда, ӯ батолеттар аст: «Аҳволи дигарон аз ин ҳам
бадтар аст, ва онҳо маҷбур ҳастанд дар хонаи хешовандо-
нашон зиндагӣ кунанд, ё иҷора шинанд». Иҷора гирифтани
хона арзон нест, зеро арзиши иҷора аз 200 доллари ИМА
дар як моҳ оғоз меёбад.

Барои аксари сокинон ин имконнопазир аст, зеро ин маб-
лағ қариб маоши миёнаи кормандони сектори давлатиро
ташкил медиҳад. Соли гузашта, аксари шаҳрвандон дар
Ашхобод ва марказҳои вилоятии он моликияти худро аз
даст доданд, зеро дар доираи лоиҳаи давлатӣ доир ба
ободонии шароитҳои иҷтимоӣ-маишии шаҳрвандони шаҳ-
ру деҳот дар ҷои манзили онҳо сохтани боғҳои истироҳатӣ,
масҷидҳо ва фаввораҳо ба нақша гирифта шудааст.

Дар баъзе ҳолатҳо хонаҳои кӯҳнаи якошёнаи хусусиро, ки
водопровод надоранд, мекӯчонанд, то дар ҷои онҳо би-
ноҳои баланди бисёрҳуҷрага бо тамоми шароитҳо созанд.

Одамон барои гирифтани
ҷуброн аз манзиле, ки барои
сохтмони роҳҳо ва хонаҳои
бисёрроёна кӯчонида
мешавад, мубориза мебаранд.

Хонаҳои кӯҷнаи бисёррошона низ ба нобудкунӣ дахл доранд. Маъракаи кӯчонидан ҳоло дар давраҳои сарвари президентии нахустини Туркменистон Сафармурод Ниёзов, ки соли 2006 вафот карда буд, оғоз ёфта буд. Ниёзов бо шавқи худ ба чунин лоиҳаҳои бузург ба монанди «Қасри фарҳанг», роҳҳои нав ва масҷидҳои машҳур буд, ки дар худ мақсади намоиш додани гулгулшукуфии кишварро дошт.

Чунин сиёсат дар замони давомдиҳандаи ӯ Курбонгули Бердимухаммедов низ давом ёфт, ки ин мансабро соли 2007 ишғол намуда буд. Сарвари нав ба ин маъракаи нафаси тоза бахшида, барномаи иҷтимоии рушдро қабул кард, ки барои беҳбудсозии сатҳи ҳаёти одамон дар шаҳру деҳот равона карда шуд. Зимни қонунҳои Туркменистон, моликият метавонад ба таври маҷбурӣ мусодира карда шавад, вале дар ин сурат ба соҳибон ҷубронпулӣ пешбинӣ шудааст. Дар қонун оварда шудааст, ки ҳалли муноқишаҳои гуногун доир ба ҷубронҳо то рӯй додани кӯчдихӣ, тавассути суд ҳал карда мешавад.

Ба гуфти сокинон, дар асл, онҳоро маҷбурӣ берун мекунанд ва сипас, онҳо маҷбур мешаванд, барои гирифтани ҷуброни сазовор мубориза баранд. Ин, мегӯянд туркменистониён, поймолкунии ҳуқуқҳои онҳо мебошад. Баъзан мансабдорон барои гирифтани ҷуброн сар мекашанд, дар он асос, ки ҳуҷҷатҳои моликиятдорон ба тартиб нест. Махсусан дар ин нисбат онҳо ранҷбар ҳастанд, ки манзил ё замини худро ҳамчун моликияти хусусӣ ба қайд нагирифтаанд, вақте пас аз пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ чараёни приватизатсиякунонӣ мегузашт. Баъзеҳо ҳуқуқи қонунии моликият доштанро доранд, вале онҳо приватизатсиякунониро то охир нарасониданд. Дар суҳбат бо IWPR ҳуқуқшинос аз муассисаи давлатӣ дар Ашхобод тасдиқ кард, ки мансабдорон ҳуҷҷатҳои соҳиби моликият буданро дақиқкорона меомӯзанд. Дар давраҳои шӯравӣ манзил ба кормандон аз ҷои қорӣ ҷудо карда мешуд.

«Дар ҳолатҳои, ки агар манзил аз худ карда нашуда бошад, ё иҷорашинанда собиқаи меҳнатиашро то охир нарасонидааст (аз қор рафта, дар ҳуҷраи давлатӣ зиндагӣ кардан мегирад), ё имзо дар ҳуҷҷатҳои шубҳавар аст, ё приватизатсия нодуруст тартиб дода шудааст, дар ин сурат, бе ягон ҳел ҷуброн аз хона мекӯчонанд», – гуфт ҳуқуқшинос. Ҳатто онҳое, ки метавонанд соҳиби манзил буданашонро тасдиқ кунанд, дар ҳолатҳои дучор мешаванд, ки онҳоро аввал маҷбур

Эътирози гузаронидашуда мисоли камшумори муҳолифаткунӣ нисбати ҳукумат дар Туркменистон мебошад. Гарчанде қорҳои оид ба кӯчонидани биноҳо боздошт шудаанд, мансабдорон аз маъмурияти шаҳрӣ ва сокинон то ҳол ҳалли мусолиҳақоронаро ҷустуҷӯ доранд.

Зиёда аз бист хонаҳои истиқоматӣ ва дигар биноҳо соли гузашта дар шаҳри Кунарғенч дар шимоли кишвар кӯчонида шуданд; дар ҷои онҳо ҳукуматдорон масҷид сохтан мехостанд. Ба гуфти фаъоли маҳаллӣ, ки номаълум мондан хост, «ҳукумат ягон ҳел кӯчонидани хонаҳоро ҷуброн накард. Ягона чизеро иҷозат доданд, ин истифодабарии маводҳои хонаҳои кӯчонидашуда ва қитъаҳои заминеро, ки барои сохтмони индивидуалӣ дар қанори шаҳр мебошад».

Сокини Ашхобод, ки худро Муродбердӣ номид, гуфт, ки мансабдорон аз маъмурияти шаҳрӣ чанд моҳ ҳуҷҷатҳои ӯро танҳо барои он дида баромаданд, ки баъдтар гӯянд, ки ӯ танҳо ба хонаи масоҳаташ камтар, аз пештарааш умедвор шуда метавонад.

Таҳлилгар аз Ашхобод ба IWPR бо шартӣ ниҳон монданаш гуфт, ки вазъият аз замони роҳбарикунии Ниёзов нисбатан беҳтар шудааст, он вақт одамон ҳатто огоҳномаҳоро пеш аз кӯчонидани хонаҳояшон намегирифтанд.

«Ин даҳшатовар аст, вақте одамони ду-се сол пеш иҷозат гирифта, барои сохтмони хонаҳои шахсӣ, огоҳнома мегиранд, ки дар давоми ду ҳафта бояд хонаро озод кунанд», – гуфт ӯ.

ӯ ҳамчунин тасдиқ кард, ки ҳангоми дидабароии аризаҳо барои ҷубронгирӣ ҳукумати шаҳр қитъаҳои замин ё сохтмонҳои иловагиро – масалан, иморатҳои рӯйхавлигиро ба назар намегиранд.

«Оила аз панҷ ё даҳ нафар ба ҳуҷраи ду ё якутоқа мекӯчанд», – мегӯяд

Куна Ургенч

Маҳаллаи нав дар Ашхобод

месозанд, кӯчанд, сипас ҷуброни номувофиқро пешкаш менамоянд.

Дар шаҳри Туркманбошӣ дар ғарби кишвар як гурӯҳ одамон дар болои харобаҳои хонаҳояшон эътироз намуданд. Хонаҳои онҳо барои озод кардани ҷо барои сохтани автомагистрал вайрон карда шуда буданд. Одамон аз ҳокимияти маҳаллӣ талаби кафолатҳои доштанд, ки ҷуброни мувофиқро мегиранд.

таҳлилгар. Тибқи суҳанони нозирон, ҷомеа аз маъракаи сохтмони, ки ҳукуматдорон оғоз намудаанд, ягон гуна фоида намегирад. Манзили нав бо нархҳои баланди дастнарас ба одамони оддӣ фурухта мешавад. Баъзе лоиҳаҳо ҳатто дар марҳилаи кӯчонидани биноҳои кӯҳна боқӣ мемонанд – минтақа озод карда мешавад, вале сохтмони масҷид ё дигар бино бе ягон гуна фаҳмондадиҳӣ боздошт карда мешавад. Дигар лоиҳаҳо партофта шудаанд, зеро ғоя аз аввал шикастovar буд. Аксарӣҳо дар Ашхобод дар хотир доранд, чӣ хел дар вақти Ниезов як деҳаи бӯстонсароҳоро бо боғу обчакориҳояш бо баҳонаи сохтмони боғи ҳайвонот дар ин ҷой кӯчониданд. Дар ин марҳила амалигардонии лоиҳа қатъ гардид, зеро минтақае, ки дар наздикии бевоситаи фурудгоҳи байналмиллалии Ашхобод воқеъ аст, барои нигоҳдорӣ ҳайвонот номусоид аст.

Садҳо соҳибони бӯстонсароҳо бе ҳеҷ чиз монданд, зеро аз обод кардани минтақаҳо қад-қад роҳи автомобилгард, ки ба онҳо ҳукумат ҷудо кард, даст кашиданд. Таҳлилгар аз Ашхобод гуфт, ки кушишҳои шаҳрвандони хориҷқардашуда ба суд муроҷиат кардан беҳуда буданд: «Ман медонам, ки муроҷиатҳо буданд, вале оиди натиҷаи мусбӣ он аз ҳеҷ кас нашунидаам». Мисоли ягонаи он, ки ҳукуматдорон нисбати шикоятҳои шаҳрвандон пешбинӣ намуданд, хабар дод сарчашмаи ниҳонӣ, – охири декабри соли гузашта Додситонии генералӣ омӯзиши тафтишоти дуруст будани пешкаш кардани ҷубронҳоро барои хонаҳои кӯчонидашуда оғоз намуд.

Бо кӯшиши нотарсонаи ба барқарор намудани адолат, баъзе зарардидагон ба ҳукуматдорон истеҳзор намуда, ба ташкилотҳои байналмиллалии муроҷиат намуданд. Тоҷигул Бегмедова, сардори Хазионаи Туркмани Хелсинки аз Булғористон нақл кард, ки ташкилоти ӯ якчанд мактубҳоро аз одамоне, ки ҳуқуқ ба моликиятшон поймол шуда буд, қабул кардааст. Дар аксарият одамон шикоят доранд, ки ҳукуматдорон хоҳишҳои одамонро барои муҳайё сохтани манзил безътибор гузоштанд. «То имрӯз онҳо наметавонанд адолатро барқарор созанд», – илова намуд ӯ. Тимур Мисрихонов, роҳбари Ассотсиатсияи ҳуқуқшиносони Туркманистон, ки дар Нидерланд воқеъ аст, гуфт, ки якчанд шикоятҳо ба СММ равона кар-

да шуда буданд. Вале чунин ҳодисаҳо кам ҳастанд, зеро одамон бо муроҷиат кардан ба ташкилотҳои байналмиллалии саҳт дар хатар мемонанд.

«Дар аксарияти худ одамон метарсанд ҳуқуқҳои худро ҳифз намоянд, зеро ба онҳо фишор оварда мешавад», – гуфт Мисрихонов.

Давлат Овезов, Ашхобод
Инга Сикорская, Бишкек

Institute for war & peace reporting

48 Gray's Inn Road
London, WC1X 8LT, UK
Tel: (44 20) 7831 1030
Fax: (44 20) 7831 1050
Web: www.iwpr.net
E-mail: info@iwpr.net

Намояндагии IWPR дар Ҷумҳурии Қирғизистон

Ҷумҳурии Қирғизистон
ш. Бишкек, 720017
к. Тоголок Молдо, 18-2
Тел.: + 996 312 66 44 53, 61 38 70
Факс: + 996 312 61 38 70
E-mail: iwpr.kyrgyz@iwpr.net

Намояндагии IWPR дар Ҷумҳурии Қазоқистон

Ҷумҳурии Қазоқистон
ш. Алматы, 050000
к. Казыбекби, 50
2 ошёна, офис 84
Тел.: +7 727 272 59 03, 272 64 21, 272 68 90
E-mail: iwpr.kazakhstan@iwpr.net

Намояндагии IWPR Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш. Душанбе, 734003
х. Рӯдакӣ, 137, «Тоҷикматлубот», 6 ошёна
Тел.: + 992 372 24 70 26
Тел./Факс: + 992 372 24 70 51
E-mail: iwpr.tajikistan@iwpr.net
